

תורה אור • פרשת ויחי • מאמר 4

חכלילי עינים מייך ולבן שנים מחלב

אדומות מעין מייך, ולבנות משיניים מחלב

התורה היא יין המגלה את האהבה הנסתר ובלתי־מוגבלת של הנשמה לה' ומעלה אותה לאהבה בתענוגים; והיא חלב, שלאחר בחינה עצמית כנה מצמיח אהבה ויראה עד שהלב משתנה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayechi/4

הנקודה

התורה היא יין המגלה את האהבה הנסתרת והבלתי־מוגבלת של הנשמה לה' ומעלה אותה לאהבה בתענוגים; והיא חלב, שלאחר בחינה עצמית כנה מצמיח אהבה ויראה עד שהלב משתנה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר מסביר את ברכת יעקב ליהודה, "חכלילי עיניים מיין ולבן שיניים מחלב", כשתי פעולות של התורה. הוא שואל כיצד היין יכול "לשמח אלקים", ומשיב על פי מאמר חז"ל: "נכנס יין יצא סוד". יש שתי אהבות לה'. אהבת עולם נובעת מהתבוננות בכך שמלכות ה' בוראת ומחיה את כל העולמות; הנשמה יכולה להכיל אותה, ולכן היא נחלשת כשהמחשבה פונה לדברים אחרים. אהבה רבה מושרשת במקור הנשמה בה' עצמו, למעלה מכל העולמות; הנשמה אינה יכולה להכיל אותה, ולכן היא נשארת נסתרת, אף שאינה נפסקת לעולם. התורה, חכמתו ורצונו של ה', היא היין הפותח את הצמצומים האלוניים ומביא את האהבה הנסתרת הזאת לידי גילוי. למעלה מזה היא אהבה בתענוגים, ההסתכלות בכבוד המלך: "חכלילי עיניים", המתגלית בשבת לאחר העמל של ימות החול, וכוללת את שתי האהבות, "לי, ליי". ה"שיניים" הן בחינה עצמית מדוקדקת הטוחנת ומבררת את העבודה; לאחר מכן "חלב" התורה מצמיח אהבה ויראה, והשיניים נעשות "לבנות": הזיכוך נעשה ברור ונטול מאמץ.

מבנה

1	יין וחלב שבתורה	11-2
	כיצד היין יכול "לשמח אלקים"? היין והחלב הם שתי בחינות בתורה, ויש שתי אהבות: אהבת עולם ואהבה רבה.	
2	אהבת עולם: אהבה הנמשכת מן העולמות	3-8
	ההתבוננות בכך שמלכות ה' מחיה את כל העולמות, בפסוקי דזמרה ובקריאת שמע, מביאה ל"ואהבת": שינוי הרצון כלפי ה'.	
3	אהבה רבה: האהבה הנסתרת	9-12
	אהבה רבה נובעת משרש הנשמה בה', למעלה מכל העולמות; הנשמה אינה יכולה להכיל אותה, ולכן היא נשארת נסתרת אך אינה נפסקת לעולם. כיצד היא מתגלה?	
4	יין התורה מגלה את הסוד	13-14
	אור האהבה נסתר בתורה; לימוד התורה "פותח את הידיין" ומגלה בנשמה את הרצון העליון, שהוא אהבה רבה.	
5	חכלילי עיניים: אהבה בתענוגים	15-17
	"העיניים" הן ההסתכלות בכבוד המלך, אהבה בתענוגים, המתגלה בשבת לאחר העמל של ימות החול; חוש הטעם אומר "לי, ליי", כששתי האהבות מתעלות יחד.	
6	לבנות משיניים מחלב	18-21
	"השיניים" הן בחינה עצמית הטוחנת ומבררת את העבודה; לאחר מכן "חלב" התורה מצמיח אהבה ויראה ומשנה את הלב, עד שהזיכוך נעשה ללא עמל.	

אהבת עולם אהבת עולם

אהבה לה' הנובעת מהתבוננות בכך שהוא בורא ומחיה את כל העולמות. הנשמה יכולה להכיל אותה, אך היא נפסקת כשהמחשבה פונה לדברים אחרים.

אהבה רבה אהבה רבה

האהבה הנסתרית המושרשת במקור הנשמה, שהוא חלק מה' עצמו. היא למעלה מיכולת הנשמה ואינה נפסקת; התורה מגלה אותה כאהבה "בכל מאדך".

אהבה בתענוגים אהבה בתענוגים

האהבה העליונה ביותר, ההסתכלות "בכבוד המלך", המתגלה בשבת; היא כוללת את אהבת עולם ואת אהבה רבה ונעלית מהן.

הרצון העליון רצון העליון

רצון ה', מקור הבריאה, המוותר על ידי הצמצומים ומתגלה באמצעות לימוד תורה וקיום מצוות; בנשמה הוא אהבה רבה.

היודי"ן (צמצומים) יודי"ן (צמצומים)

צמצומי אור אין סוף, הנרמזים בפסוק "פותח את ידך", שהתורה פותחת כדי שהרצון העליון יתגלה.

שיניים וחלב שיניים וחלב

בחינה עצמית הטוחנת ומבררת את המעשים והרגשות, ולאחריה המזון של התורה, המצמיח אהבה ויראה.

קטע 1 • 11-2

יין וחלב שבתורה

1 חכלילי עינים¹ מיינ² ולבן שנים מחלב. הנה גבי³ יין כתיב תירושי המשמח אלקים⁴ כו'.

"אדומות עיניים מיינ, ולבנות שיניים מחלב". והנה, על היין נאמר: "יני, המשמח את היי וכו'.

המאמר פותח בברכת יעקב ליהודה: עיניו אדומות מיינ ושיניו לבנות מחלב. תחילה מזכיר אדמו"ר הזקן שהכתוב מתאר את היין כמי ש"משמח את היי", והדבר מעורר שאלה.

ולהבין מהו בחי' יין המשמח אלקים ואיך יהיה כחו גדול כ"כ לשמח אלקים. הנה אמרו נכנס יין יצא סוד.⁵

כדי להבין: מהי בחינת היין "המשמח את היי", וכיצד כוחו גדול כל כך עד שהוא משמח את היי? והנה, [אמרו חז"ל]: "נכנס יין יצא סוד".

יין יכול לשמח בני אדם, אבל כיצד הוא יכול לשמח את היי? התשובה נפתחת במאמר חז"ל "נכנס יין יצא סוד": למילה "יין" ולמילה "סוד" יש ערך מספרי של שבעים, והמאמר יראה שהיין הוא התורה, והסוד הוא אהבה נסתרת בנפש.

2 והענין כי בתורה יש ב' בחי' יין וחלב וכדכתיב לכו שברו ואכלו⁶ כו' בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב.

הביאור הוא שבתורה יש שתי בחינות: יין וחלב, כפי שנאמר: "בואו, קנו ואכלו" וכו', "בלי כסף ובלי מחיר, יין וחלב".

יין וחלב הם שתי בחינות בתורה, כפי שעולה מקריאתו של ישעיהו: "בואו, קנו... בלי כסף ובלי מחיר, יין וחלב". הפסוק נקרא כעוסק בתורה, שנרכשת בחינם, והוא מציין את שתי התמונות המופיעות בפסוק שלנו — יין וחלב.

וביאור הדבר כי הנה יש ב' אהבות⁷ אה"ע ואה"ר. אהבת עולם היא האהבה הגלויה.⁸

לביאור העניין: יש שתי אהבות — אהבת עולם ואהבה רבה. אהבת עולם היא האהבה הגלויה.

כדי לבאר את שתי הבחינות הללו, אדמו"ר הזקן מציג שני סוגי אהבה לה': אהבת עולם ואהבה רבה. אהבת עולם היא האהבה ה"גלויה", המורגשת בגלוי בלב.

אהבת עולם: אהבה הנמשכת מן העולמות

3 ואה"ר היא אהבה המסותרת. ולהבין למה נק' האהבה המסותרת בשם אה"ר. אך הנה אה"ע היא האהבה שנלקחה מעולמות דהיינו מחמת התבוננות איך שהוא ית' ⁹ מחדש בטובו כו'.

ואהבה רבה היא האהבה הנסותרת. כדי להבין מדוע האהבה הנסותרת נקראת בשם אהבה רבה: הנה, אהבת עולם היא אהבה הנמשכת מן העולמות, כלומר, מתוך התבוננות בכך שהוא יתברך "מחדש בטובו" וכו',

אהבה רבה נקראת האהבה הנסותרת מפני שהיא חבויה בנפש. לפני שהוא מסביר מדוע היא נקראת "רבה", אדמו"ר הזקן מגדיר את אהבת עולם: אהבה הנמשכת מהתבוננות בעולמות, וכיצד ה' מחדש בטובו את הבריא, כלשון ברכת הבוקר שלפני קריאת שמע.

ומהווה מאין ליש בכל יום ¹⁰ מבחי' מלי' ית' כי מלכותך מכ"ע ¹¹ כתיב שכל עולמים עליונים ותחתונים הם חיים וקיימים מבחי' מלכותו ית' ממכ"ע וסוכ"ע ואתה מחיה את כולם. ^{12, 13}

ובורא יש מאין בכל יום מבחינת מלכותו יתברך. שכן נאמר: "מלכותך מלכות כל עולמים" — כל העולמות, העליונים והתחתונים, חיים וקיימים מבחינת מלכותו יתברך, ממלא כל עלמין ומסובב כל עלמין, "ואתה מחיה את כולם".

ה' בורא את העולמות יש מאין בכל יום באמצעות מלכותו, מלכותו; וכפי שנאמר בפסוק, מלכותו היא "מלכות כל עולמים". הן ממלא כל עלמין והן סובב כל עלמין נמשכים מבחינה זו, וההתבוננות בכך מולידה אהבת עולם.

4 ואינו כדמיון הנשמה שמחיה את הגוף. שהחיות מתפשט ומתלבש בגוף ממש להחיותו. כי הוא ית' קדוש ומובדל כו'. רק התפשטות בחי' שם בלבד. דהיינו מחמת כי מלך שמו נק' עליהם.

ואין הדבר דומה לנשמה המחיה את הגוף, שהחיות מתפשטת ומתלבשת ממש בגוף כדי להחיותו. שהרי הוא ית' קדוש ונבדל וכו'. אלא יש כאן רק התפשטות של בחינת שם בלבד, כלומר, משום שהוא נקרא עליהם "מלך".

החיות שה' מעניק לעולמות אינה דומה לחיות שהנשמה מעניקה לגוף, שבו חיות הנשמה מתפשטת ממש ומתלבשת בו. ה' נשאר קדוש ונבדל מן העולמות; רק "שמו", ביטוי בלבד שלו, מתפשט בהם, משום שהוא נקרא מלכם.

5 וכמאמר ישתבח שמך לעד פ"י לעד עד אין קץ כו'. וע"ז אנו אומרים איש"ר מברך לעלם ולעלמי עלמיא יתברך. פ"י שאנו מתפללים ומבקשים שיהיה שם זה בבחי' ברכה והמשכה מההעלם אל הגילוי.

וכמו שנאמר: "ישתבח שמך לעד" — "לעד" פירושו עד אין קץ וכו'. ועל כך אנו אומרים: "אמן, יהא שמיא רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא, יתברך". כלומר, אנו מתפללים ומבקשים ששם זה יהיה בבחינת ברכה והמשכה מן ההעלם אל הגילוי.

"ישתבח שמך לעד", מתוך תפילת שחרית, פירושו שהמשכת שמו אין לה סוף. במענה לקדיש, "יהא שמיא רבא מברך", אדמו"ר הזקן מפרש את "מברך" כהמשכה: אנו מבקשים ששם זה, הנסתר כעת, יומשך אל הגילוי.

דהיינו שלא יהי בבחי העלם והסתר פנים אצלנו כידיעת אנשים מלומדה¹⁴ בלבד שאין זה אלא בבחי הודאה. אבל בחי ברכה היא בחי גילוי ממש במוחו ולבו באמת לאמתו.

כלומר, שלא יהיה אצלנו בבחינת העלם והסתר פנים, ושנכיר בו רק מתוך ידיעה שנלמדה מפי אחרים ושוננה, שאין בה אלא בחינת הודאה. ואילו בחינת ברכה היא גילוי ממש במוחו ובלבו של האדם, באמת לאמיתו.

הסכנה היא שמלכותו של ה' תישאר נסתרת מאיתנו, ותהיה ידועה רק כדבר שלמדנו, כמו "מצוות אנשים מלומדה" שבדברי ישעיהו; ידיעה כזאת אינה אלא הודאה. "ברכה" פירושה שהדבר מתגלה באמת במוחו ובלבו של האדם.

6 ושיהי גילוי זה נמשך לעלם ולעלמי עלמא אפי בעולמות התחתונים כמו בעוה"ז הגשמי וכענין שנאמר ברוך ה' אלקי ישראל^{15,16} מן העולם ועד העולם.¹⁷

ושהגילוי הזה יימשך "אל העולם ואל עולמות העולמות" (לְעֵלָם וּלְעֵלְמֵי עֲלְמֵיָא), אפילו בעולמות התחתונים, כמו העולם הגשמי הזה; כפי שנאמר: "מבורך ה', אלקי ישראל, מעולם ועד עולם".

הביטוי הארמי "לְעֵלָם וּלְעֵלְמֵי עֲלְמֵיָא", שמוכן בדרך כלל כ"לנצח נצחים", נקרא כאן כ"אל העולם ואל עולמות העולמות": אנו מבקשים שהגילוי יגיע לכל העולמות, אפילו לעולם הגשמי הזה. הפסוק "מבורך ה'... מעולם ועד עולם" מבטא את אותו רעיון.

ועד"ז תקנו כל פסוד"ז מב"ש עד ק"ש להאריך ולהרחיב הדבור בשבחו¹⁸ של מקום איך שמלכותו הוא מכ"ע.

בדומה לכך [תיקנו חז"ל] את כל פסוקי דזמרה, מ"ברוך שאמר" ועד קריאת שמע: להאריך ולהרחיב בדיבור בשבח המקום — כיצד מלכותו היא "מלכות כל העולמות".

חז"ל תיקנו את פסוקי דזמרה, המזמורים ודברי השבח שבתפילת שחרית מ"ברוך שאמר" ועד קריאת שמע, למטרה זו: להתעכב ולהאריך בהתבוננות בכך שריבונות ה' משתרעת על כל העולמות, כדי שהמתפלל יחוש זאת.

7 ואיך שהוא קדוש ומובדל כו' עד שיהיה נקבע בקרב איש ולב עמוק.¹⁹ ועי"ז יגיע לקיום הק"ש שמע ישראל.²⁰

ומספרים כיצד הוא קדוש ומובדל וכו', עד שהדבר ייקבע "בקרב איש ובלב עמוק". וכך יגיע לקיום קריאת שמע, "שמע ישראל".

גם פסוקי דזמרה מתארים כיצד ה' נשאר קדוש ומובדל מן העולמות שעליהם הוא מולך. ההתבוננות הזאת צריכה להימשך עד שתיקבע עמוק באדם, "בקרב איש ובלב עמוק". כך היא מכינה אותו לקיים את קריאת שמע כראוי.

שמע לשון הבנה²¹ להתבונן כי ה' אחד פ"י אחד ז' רקיעים²² וארץ וד' רוחות העולם²³ בטלים אל האל"ף הוא אלופו של עולם.

"שמע" הוא לשון הבנה: להתבונן בכך שה' אחד. "אחד" פירושו שבעת הרקיעים והארץ, וארבע רוחות העולם, בטלים לאל"ף, שהוא אלופו של עולם.

"שמע" פירושו גם להבין, ולכן קריאת שמע קוראת להתבונן בכך שה' אחד. המילה "אחד" מורכבת מאל"ף (1), ח"ת (8) ודל"ת (4): שמונה הם שבעת הרקיעים והארץ, וארבע הן ארבע רוחות העולם; כולם בטלים לאל"ף, המסמלת את אלופו של עולם.

8 וכמו שיש בגשמיות ז' רקיעים כו'. כך ברוחניות יש כמה מדרגות זו למעלה מזו וכולם בטלים אליו ית' רק שברוך שם כו'.

וכשם שבעולם הגשמי יש שבעה רקיעים וכו', כך ברוחניות יש מדרגות רבות, זו למעלה מזו, וכולן בטלות אליו יתברך — אלא ש"ברוך שם" וכו'.

כשם שבעולם הגשמי יש שבעה רקיעים, כך בעולמות הרוחניים יש מדרגות רבות, זו למעלה מזו, וכולן בטלות לפני ה'. מה שמאפשר להן להתקיים כעולמות הוא "ברוך שם כבוד מלכותו", הנאמר לאחר הפסוק הראשון של קריאת שמע.

שמבחי' דל"ת רבתי דאחד נמשך בחי' ברכה והמשכה להיות בחי' שם כבוד מלכותו כו'. ועי"ז יגיע למדרגת ואהבת.

מבחינת הדל"ת הגדולה של "אחד" נמשכת בחינת ברכה והמשכה, כדי שתהיה בחינת "שם כבוד מלכותו" וכו'. ובכך יגיע למדרגת "ואהבת".

הדל"ת הגדולה של "אחד", הכתובה בספר התורה באות גדולה, היא המקור שממנו נמשך "שמו" של ה' אל העולמות, בבחינת "שם כבוד מלכותו". ההתבוננות הזאת מביאה את האדם אל הפסוק הבא: "ואהבת".

פ"י ואהבת הוא מלשון רצון.²⁴ דהיינו שיהי' רצונך שהי' יהיה אלקיך בכל לבבך בשני יצריך²⁵ יצ"ט ויצה"ר לאהפכא חשוכא כו'

"ואהבת" הוא מלשון רצון. כלומר, רצונך יהיה שהי' יהיה אלקיך "בכל לבבך" — בשתי יצריך, כיצר הטוב וכיצר הרע — להפוך את החושך [לאור] וכו':

"ואהבת" קשור למילה "אבה", שפירושה לרצות. הציווי הוא שרצונך יהיה שהי' יהיה אלקיך "בכל לבבך"; חז"ל דורשים זאת על שני היצרים, כך שאפילו יצר הרע יתהפך מחושך לאור.

שיעקור רצונו מהבלי עולם להיות לו שינוי רצון ולהפך רצונו להי אחד וכמ"ש מי לי בשמים²⁶ ועמך לא חפצתי בארץ:²⁷

שיעקור את רצונו מהבלי העולם, עד שישנה את רצונו ויהפוך אותו אל ה' אחד; וכמו שכתוב: "מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ".

הכוונה היא לעקור את הרצון מהבלי העולם, עד שהרצון עצמו ישתנה ויפנה אל ה' לבדו. בעל התהלים מבטא זאת: "מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ".

קטע 3 • 91-12

אהבה רבה: האהבה הנסתרת

9 והנה כ"ז הוא בחי' אה"ע שאומרים אהבת עולם אהבתנו. פי' אהבתנו שאהבה זו היא מתלבשת בתוך נפשנו.

והנה, כל זה הוא בחינת אהבת עולם, כפי שאנו אומרים: "אהבת עולם אהבתנו". משמעות המילים "אהבתנו" היא שאהבה זו מתלבשת בתוך נפשנו,

כל זה מתאר את אהבת עולם, הנזכרת בברכה "אהבת עולם אהבתנו". אדמו"ר הזקן מדייק במילה "אהבתנו", שמשמעותה "אהבת אותנו": אהבה זו מתלבשת בתוך נפשנו.

שהנפש יכולה להיות כלי להגביל ולהלביש את האהבה זו בתוכה ממש להיות תוכה רצוף אהבה²⁸ זו. אבל אה"ר היא בשרש הנפש במקור חוצבה כי חלק²⁹ הוי' ממש עמו.^{30,31}

שכן הנפש יכולה להיות כלי להכיל אהבה זו ולהלביש אותה ממש בתוכה, כך שתוכה יהיה רצוף אהבה זו. אבל אהבה רבה נמצאת בשורש הנפש, במקור שממנו נחצבה, שכן "עמו" פירושו המילולי הוא "חלק הוי'".

אהבת עולם מתאימה למידותיה של הנפש, שיכולה להכיל אותה במלואה, כך שהנפש תהיה "רצופה אהבה" — ביטוי משיר השירים. לעומת זאת, אהבה רבה מושרשת במקור הנפש עצמו, שכן הנפש היא "חלק הוי'", כלומר חלק ממש מה'.

10 ואני הוי"ה לא שנית³² כתיב שהוא ית' למעלה מגדר עלמין ואין ערוך אליו ית' כלל אפי' כמשל טפה מים אוקיינוס.

נאמר: "ואני הוי' לא שנית": שהרי הוא ית' למעלה מגדר העולמות, ואין לו ית' שום ערך והשוואה אליהם — אפילו לא כמשל טיפה לעומת מי האוקיינוס.

דברי מלאכי "ואני הוי' לא שנית" מלמדים שה' נמצא לחלוטין מעבר לעולמות ואינו מושפע מהם. אין לעולמות שום ערך והשוואה אליו, אפילו לא כהשוואה בין טיפה לאוקיינוס.

שעם היות שהוא חלק קטן מאלף אלפים אלפים ורבי רבבות. עכ"ז שייך איזה ערך ויחוס במהותו הדומה לו שגם מהות הטפה היא מים כמו הים הגדול ממש.

אף שהטיפה היא חלק זעיר, אחד מאלפי אלפים וריבוא רבבות, בכל זאת יש ביניהם מידה כלשהי של ערך ויחס, מצד מהות הטיפה הדומה למהות האוקיינוס: גם מהות הטיפה היא מים, ממש כמו הים הגדול.

הטיפה זעירה ביחס לאוקיינוס, אך טבעה משותף לטבעו: שניהם מים. בין ה' לעולמות אין אפילו נקודת דמיון כזאת.

משא"כ אליו ית' אין ההשתלשלות ערוך כלל ולכך האהבה שנלקחה מבחי' זו אינה מתלבשת ממש תוך הנפש ואין הנפש יכולה להגבילה

אבל לא כך ביחס אליו ית': אין להשתלשלות העולמות שום ערך והשוואה אליו כלל. לכן האהבה הנמשכת מבחינה זו אינה מתלבשת ממש בתוך הנפש, והנפש אינה יכולה להכיל אותה;

מכיוון ששורש הנפש הוא בה' עצמו, שהוא למעלה מכל העולמות, האהבה הנמשכת מאותו שורש היא מעבר ליכולת הקיבול של הנפש. הנפש, שהיא כלי מוגבל, אינה יכולה להכיל אותה.

אלא היא בבחי' מסותרת והיא באה לידי גילוי בבחי' בכל מאדך³³ כו'. (וע' בתניא ס"פ מ"ג³⁴ ועיי' ג"כ פי' י"ט):³⁵

אלא היא נמצאת במצב של הסתר, ומתגלית בבחינת "בכל מאדך" וכו'. (ראו תניא, סוף פרק מ"ג; וראו גם פרק י"ט.)

משום כך היא נשאת נסתרת ונקראת אהבה מסותרת; כשהיא מתגלית, היא מופיעה כ"בכל מאדך" — אהבה ללא גבול. אדמו"ר הזקן מפנה את הלומד לתניא, פרקים מ"ג וי"ט, שבהם נדונות אהבות אלה.

11 והנה ההפרש³⁶ שבין אה"ע לאה"ר הוא כי אה"ע הבאה מחמת התבוננות ועומק מחשבתו יש לה הפסק

שאם לבכו פונה לדברים אחרים וטרוד במחשבתו בעסקי עולם אזי חולפת ועוברת ממנו כו'

והנה, ההבדל בין אהבת עולם לאהבה רבה הוא שאהבת עולם, שבאה בעקבות התבוננות והעמקה במחשבה, יכולה להיפסק. אם לבו פונה לדברים אחרים ומחשבתו טרודה בענייני העולם, היא חולפת ועוברת ממנו וכו'.

אהבת עולם תלויה בהתבוננות, ולכן היא נמשכת רק כל עוד האדם מרוכז בה. כשהוא פונה לעניינים אחרים ושוקע בעסקי העולם, האהבה דועכת.

משא"כ האה"ר שכשרש נפשו ממקור חוצבה³⁷ אין לה הפסק³⁸ שגם אם לבכו פונה לדברים אחרים הרי אין בזה לעומת זה^{39,40} להיות לעומת האהבה הזאת להטרידה ולהפסיקה.

לא כן האהבה רבה, שנמצאת בשורש נשמתו, במקום שממנו נחצבה: אין לה הפסק. גם אם לבו פונה לדברים אחרים, אין בכך "זה לעומת זה" — אין דבר שיעמוד כנגד אהבה זו, יטריד אותה ויפסיק אותה.

אהבה רבה, ששורשה במקור הנשמה, אינה נפסקת לעולם. לכל מדרגה של קדושה יש מקבילה מנוגדת, "זה לעומת זה", אך לאהבה זו אין מקבילה כזאת, ולכן אין דבר שיכול לעמוד כנגדה ולהטריד אותה או להפסיקה.

12 ולזאת תשא אהבה זו בבחי' רשימו להיות זכרונה תקועה בלב כל תמוט עולם ועד.⁴¹

לכן אהבה זו נשארת בבחינת רשימו, כך שזיכרונה נטוע בלב, "ולא תמוט לעולם ועד".

מכיוון שאין דבר שמתנגד לה, אהבה זו נשארת בנפש כרשימו, כרושם שזיכרונה נטוע בלב ואינו נעקר, "ולא תמוט לעולם ועד". היא תמיד שם, אף שהיא נסתרת.

אך כיצד תהיה אה"ר זו בבחי' גילוי שיעלה ויגיע למדרגת בכל מאדך⁴² ע"ז אמרו נכנס יין יצא סוד⁴³ היא התורה שנק' בשם יין.⁴⁴

אך כיצד תתגלה אהבה רבה זו, כך שתתרומם ותגיע למדרגה של "בכל מאדך"? על כך אמרו: "נכנס יין יצא סוד": [היין] הוא התורה, שנקראת בשם "יין".

השאלה היא כיצד אפשר להוציא אהבה נסתרת זו מן ההעלם אל הגילוי, כך שתגיע למדרגה של "בכל מאדך". התשובה חוזרת לאמירה שבראש המאמר: "נכנס יין יצא סוד", והיין הוא התורה.

קטע 4 • 131-14

יין התורה מגלה את הסוד

13 וכמארז"ל ערבים עלי ד"ס⁴⁵ יותר מיינה של תורה כי על האהבה נאמר וירא אלקים את האור כי טוב⁴⁶ ואמרו רז"ל כי טוב לגנוז בתורה.^{47,48}

וכפי שאמרו חז"ל: "דברי סופרים ערבים עלי יותר מיינה של תורה". על האהבה נאמר: "וירא אלקים את האור כי טוב", וחז"ל אמרו על "כי טוב" — שראוי לגנוז אותו בתורה.

חז"ל מכנים את התורה "יין", כפי שאמרו שדברי סופרים יקרים להם יותר מיינה של תורה. האור שה' ראה "כי טוב" מזוהה עם אהבה, וחז"ל אומרים שהוא גנוז בתורה; לכן התורה כוללת את האור הגנוז של האהבה.

וכשנכנס יינה ש"ת יצא סוד הוא אור האהבה הגנוז מההעלם אל הגילוי להיות אצלו גילוי האה"ר המושרשת בשרש נפשו במקור חוצבה בבחי' בכל מאדך וע"ז נא' פותח את ידיך.⁴⁹

וכאשר יינה של תורה נכנס, יוצא הסוד — הוא האור הגנוז של האהבה — מן ההעלם אל הגילוי, כדי שתתגלה באדם האהבה רבה המושרשת בשורש נשמתו, במקור שממנו נחצבה, בבחינת "בכל מאדך". ועל כך נאמר: "פותח את ידיך".

כאשר יינה של תורה נכנס באדם, האור הגנוז של האהבה יוצא מן ההעלם אל הגילוי, והאהבה רבה המושרשת בנשמתו מתגלה כאהבה "בכל מאדך". הפסוק "פותח את ידיך" רומז לכך.

יודי"ך הן הם בחי' הצמצומים רבים ועצומים מאא"ס ב"ה להיות השתלשלות המדרגות מעילה לעלול כו'.⁵⁰

יודי"ך — אלו בחינות הצמצומים הרבים והעצומים מאור אין סוף ברוך הוא, המאפשרים את השתלשלות המדרגות, מעילה לעלול וכו'.

את המילה יודי"ך קוראים כאן יודי"ך, כלומר היו"דים שלך". האות יו"ד הקטנה מייצגת את הצמצום: הצמצומים הרבים והעצומים של אור אין סוף מאפשרים למדרגות להשתלשל זו מזו, מעילה לעלול.

14 ומקור התהוות העולמות מאין ליש מרצה"ע ב"ה וע"י התורה שהיא חכמתו ורצונו ית' פותח את היודי"ך והצמצומים להיות גילוי⁵¹ רצה"ע ב"ה.

ומקור התהוות העולמות מאין ליש הוא מהרצון העליון, ברוך הוא. ובאמצעות התורה, שהיא חכמתו ורצונו יתברך, [הוא] פותח את היו"דים ואת הצמצומים, כדי שיתגלה הרצון העליון, ברוך הוא.

התהוות העולמות יש מאין מקורה ברצון העליון של ה', הנסתר מאחורי הצמצומים. התורה, שהיא חכמתו ורצונו של ה', "פותחת" את היו"דים האלה, כך שרצונו מתגלה.

ומשביע לכל חי⁵² דהיינו בכל חיות ואור המתפשט בעולמות מריש כל דרגין כו'. להיות בהם בחי' רצון שיהי' שורה ומתגלה בהם בחי' רצה"ע ב"ה ונמשך לנפש האדם ג"כ שיהי' מתגלה בו רצה"ע שבנפשו

"ומשביע לכל חי" — כלומר, בכל החיות והאור המתפשטים בעולמות, מראש כל הדרגות וכו', תהיה בחינת רצון: שבחינת הרצון העליון, ברוך הוא, תשרה בהם ותתגלה. הוא נמשך גם לנפש האדם, כדי שהרצון העליון שבנפשו יתגלה בו,

הפסוק ממשיך: "ומשביע לכל חי [רצון]". הכוונה היא שבתוך כל החיות והאור שבעולמות, מן הדרגה הגבוהה ביותר ומטה, ישרה רצונו של ה' והוא יתגלה; וכך גם באדם, יתגלה הרצון העליון הנמצא בנפשו.

דהיינו האה"ר המושרשת בשרש נפשו למעלה מכדי שתוכל הנפש שאת מאחר שהרצ"ע בא אצלו לידי גילוי למטה בלבושי הנפש דבור ומעשה ע"י דבור בת"ת ומעשה המצות ולכן אמרו רז"ל ששואלים את האדם קבעת עתים לתורה.^{53, 54}

כלומר, האהבה רבה המושרשת בשורש נפשו, למעלה ממה שהנפש יכולה להכיל; שהרי הרצון העליון התגלה בו למטה, בלבושי הנפש — הדיבור והמעשה — באמצעות דיבור בלימוד תורה ומעשה המצוות. לכן אמרו רז"ל ששואלים את האדם: "קבעת עתים לתורה?"

הרצון שבנפשו הוא האהבה רבה המושרשת בשורשה, למעלה ממה שהנפש יכולה להכיל. היא מתגלה כשהרצון העליון מופיע בלבושיה החיצוניים של הנפש, הדיבור והמעשה, באמצעות דיבור בדברי תורה וקיום מצוות. לכן שואלים את האדם בדינו אם קבע עתים לתורה.

שעייז יעורר את האהבה מלמעלה בשרש נפשו שאינה מתלבשת בשום כלי המעלים ומסתיר שאין כמוה ולא דוגמתה בזלעוויז הנ"ל ואין לה הפסק שאפי' בעסקו בשאר ענינים תהיה אהבה זו תקועה בלבו.

שעל ידי כך יעורר את האהבה מלמעלה בשורש נפשו, שאינה מתלבשת בשום כלי המעלים ומסתיר. אין דומה לה ואין כמותה ב"זה לעומת זה" הנזכר לעיל, ואין לה הפסק; כך שגם כשהוא עוסק בעניינים אחרים, אהבה זו תהיה תקועה בלבו.

לימוד תורה בקביעות מעורר את האהבה מלמעלה בשורש הנפש — אהבה שאינה מתלבשת בכלי מסתיר, ואין לה מקבילה בצד שכנגד. לכן היא אינה נפסקת: גם כשהאדם עוסק בעניינים אחרים, האהבה נשארת קבועה בלבו.

ומזה יבא לידי ודברת במ^{55,56} כו' (וע' באגה"ק ד"ה איתא רפ"ד דמגלה⁵⁷ ודאשתמש בתגא כו' במי ששונה הלכות⁵⁸ כו' יעו"ש):

ומזה יבוא לידי ודברת במ" וכו'. (ראו באיגרת הקודש, הקטע הפותח "איתא", תחילת פרק ד' במגילה: "ודאשתמש בתגא" וכו' — במי ששונה הלכות וכו'; עיינו שם.)

מכאן הוא מגיע ל"ודברת במ" — לדיבור בדברי תורה בכל עת. אדמו"ר הזקן מפנה לאיגרת באיגרת הקודש הפותחת בדברי הגמרא על "המשתמש בכתר", המוסברים כמי שמשמש באדם השונה הלכות.

קטע 5 • 15-17

חכלילי עיניים: אהבה בתענוגים

15 ובוזה יובן הכתוב חכלילי עינים מיינ. פיי עינים הוא מ"ש עיני תמיד אל⁵⁹ ה'. הנה עין⁶⁰ ה' אל יראיו.

בכך יובן הפסוק: "חכלילי עיניים מיינ". "עיניים" הוא כמו שכתוב: "עיני תמיד אל ה'", וכן: "הנה עין ה' אל יראיו". כעת אפשר להסביר את הפסוק. "עיניים" מזכיר את הכתוב "עיני תמיד אל ה'" ואת הכתוב "עין ה' אל יראיו": מבט הדדי בין האדם לבין ה'.

והוא בחי' לאסתכלא ביקרא דמלכא⁶¹ דהיינו שיאיר בלבו אור האהבה לה' בבחי' ראייה היא בחי' אהבה בתענוגים שהיא מדרגה העולה על כולנה למעלה מאה"ר ואה"ע

זוהי בחינת "לאסתכלא ביקרא דמלכא" — שהאור של אהבת ה' יאיר בלבו בדרך של ראייה. זוהי בחינת אהבה בתענוגים, מדרגה העולה על כולן, למעלה מאהבה רבה ומאהבת עולם.

מבט זה הוא "להביט בכבוד המלך": אור אהבת ה' מאיר בלב כמו ראייה, וזו נקראת אהבה בתענוגים. היא גבוהה הן מאהבה רבה והן מאהבת עולם.

(וצי"ע בתניא פמ"ג⁶² משמע דאה"ר היא אהבה בתענוגים. וצי"ל שיש ב' בחינות אה"ר הא' האהבה הנז' בתניא פ"ט כשבאה לידי גילוי כשאינה בבחינת גילוי התענוג.

(עניין זה דורש עיון לאור התניא, פרק מ"ג, שמשמע ממנו שאהבה רבה היא אהבה בתענוגים. ויש לומר שיש שתי בחינות של אהבה רבה. הראשונה היא האהבה הנזכרת בתניא, פרק י"ט, כאשר היא באה לידי גילוי, אך לא בבחינת תענוג גלוי.

בהערת אגב מעלה אדמו"ר הזקן קושי: בתניא, פרק מ"ג, אהבה רבה מזוהה עם אהבה בתענוגים, ואילו כאן אהבה בתענוגים גבוהה ממנה. הוא מיישב זאת בכך שיש שתי בחינות של אהבה רבה; הראשונה היא האהבה המתוארת בתניא, פרק י"ט, כשהיא מתגלה אך ללא תענוג גלוי.

וגדולה ממנה היא אה"ר בתענוגים. ועיין במ"א ע"פ אחותי רעיתי יונת⁶³ כו'. שם נתבאר אחותי היא מצד אהבה טבעית ויונתי היא אהבה בתענוגים) וכענין שכתוב עיניך יונים⁶⁴ כמו זוג יונים שמסתכלים תמיד זע"ז ומתענגים כו'.

גדולה ממנה היא אהבה רבה בתענוגים. עיינו במקום אחר, על הפסוק "אחותי רעיתי יונת" וכו'; שם מוסבר ש"אחותי" היא מצד אהבה טבעית, ו"יונתי" היא אהבה בתענוגים. וכמו שכתוב: "עיניך יונים" — כמו זוג יונים המביטים תמיד זה בזה ומתענגים וכו'.

המדרגה הגבוהה יותר היא אהבה רבה שיש בה תענוג, כלומר אהבה בתענוגים. אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו במקום אחר על הפסוק "אחותי רעיתי יונת": "אחותי" היא אהבה טבעית, ו"יונתי" היא אהבה בתענוגים. בהמשך חוזר המאמר העיקרי לכתוב "עיניך יונים", שכן היונים מביטים תמיד זה בזה ומתענגים מכך.

כך יהיה קשר האהבה בדביקות נפלא ועצום עד שיהיו עיניו ולבו כל הימים רק לאסתכלא ביקרא דמלכא. וכמ"ש בזהר⁶⁵ ע"פ הסבי עיניך⁶⁶ כו' דמוקדין ליה בשלהובין דרחימותא.

כך יהיה קשר האהבה, בדבקות נפלאה ועצומה, עד שעניו ולבו יהיו כל הימים רק להביט בכבוד המלך. וכמו שכתוב בזהר על הפסוק "הסבי עיניך" וכו': "שהם מדליקים אותו בלהבות של אהבה".

גם קשר האהבה של האדם עם ה' צריך להיות עז כל כך, עד שעניו ולבו יהיו תמיד מופנים להביט בכבוד המלך. בזהר, על הפסוק "הסבי עיניך", מתוארות עיניים המדליקות את ה' בלהבות של אהבה.

שתהא האהבה מתלהבת ומתלהטת בלב איש להתענג על ה' מרוב כל עד שאין כח בנפשו להגביל את האהבה בלב רק בבחינת ראייה מבחוץ (ועיין במ"א ע"פ עיניך יונים⁶⁷ וע"פ הראיני את מראיך):^{68,69}

כלומר, שהאהבה תבער ותלהט בלב האדם, להתענג על ה' יותר מכל דבר אחר, עד שלא יהיה בכוח נפשו להכיל את האהבה בלב, אלא רק בבחינת ראייה מבחוץ. (עיינו במקום אחר, על הפסוק "עיניך יונים" ועל הפסוק "הראיני את מראיך".)

האהבה בוערת בעוצמה, כאשר האדם מתענג על ה' יותר מכל דבר אחר, עד שאין בנפשו כוח להכילה בתוך הלב; היא מתייחסת אליו רק כראייה, הקולטת דבר שנותר מחוץ לאדם. אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו במקומות אחרים על הפסוקים "עיניך יונים" ו"הראיני את מראיך".

16 וזהו ענין חכלילי עינים. פירוש אדמומית העינים⁷⁰ שאודם העינים הוא מחמת תוקף רשפי אש⁷¹ דמוקדין ליה בשלהוביתא כו'.
 וזהו ענין "אדומות העיניים": אדמומיות העיניים נובעת מעוצמת הניצוצות הלוהטים, ש"מדליקים אותו בלהבות" וכו'.

זוהי "אדמומיות העיניים" שבפסוק: העיניים מאדימות מעוצמת ניצוצות האהבה הלוהטים, שעליהם נאמר בזהר שהם מדליקים את ה'. האדום שב"חכלילי" הוא הזהר של אהבה זו שבתענוגים.

והוא בחינת מעלת ומדרגת השבת אז תתענג כו' וקראת לשבת ענג.^{72, 73} אך מי שטרח בע"ש⁷⁴ כו'.
 וזוהי המעלה והמדרגה המיוחדת של שבת: "אז תתענג" וכו', "וקראת לשבת ענג". אבל "מי שטרח בערב שבת" וכו'.

אהבה שבתענוגים שייכת לשבת, שעליה אומר ישעיהו: "אז תתענג על ה'" ו"וקראת לשבת ענג". אך כפי שאומרים חז"ל, "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת": יש להכין את התענוג מראש.

ולכן צריך כל ימות החול ליגע את נפשו. לעורר את האה"ר ואה"ע. וע"י זה יגיע לבחינת האהבה בתענוגים המתגלית בשבת.

לכן, בכל ימות החול על האדם לעמול בנפשו כדי לעורר אהבה רבה ואהבת עולם; ועל ידי כך יגיע למדרגת האהבה שבתענוגים, שמתגלית בשבת.

לכן, בימות החול על האדם לעמול בנפשו כדי לעורר אהבה רבה ואהבת עולם. מאמץ זה מביא אותו בשבת אל האהבה שבתענוגים שמתגלית אז.

17 והנה כ"ז בא מבחינת ומדרגת יין. יינה ש"ת. וזהו חכלילי כל חיך הטועם אומר לי לי.⁷⁵
 והנה כל זה נובע מבחינת ומדרגת היין — יינה של תורה. וזהו "חכלילי": "כל חך שטועם אומר: לי, לי".
 כל זה נובע מן היין, יינה של תורה. הגמרא דורשת את המילה "חכלילי" כ"חך לי לי": כל חך שטועם אומר: "לי, לי".

לפי שיתגלה בחי' חיך הטועם את היין דהיינו בחי' חכמה וטעמי מצות שהם בחי' תענוג העליון.
 משום שתתגלה בחינת החך הטועם את היין, כלומר בחינת חכמה וטעמי המצוות, שהם בחינת התענוג העליון.
 החך הטועם את היין הוא בחינת חכמה וטעמי המצוות — "טעמים" במובן של טעם — והם התענוג העליון. כאשר אלה מתגלים, האדם טועם את מתיקות חכמת ה'.

ועיי כן נתעלה בעילוי אחר עילוי⁷⁶ לי לי עד רום המעלות (פי חיך הטועם זהו בחיי אהבה בתענוגים המתגלה בשבת שהוא בחיי שם ע"ב דחכמה

ועל ידי כך הוא מתעלה, עלייה אחר עלייה, "לי, ליי", עד רום המעלות. (הפירוש הוא ש"החך הטועם" הוא בחינת אהבה בתענוגים, המתגלה בשבת, שהיא בחינת שם ע"ב (72) של חכמה;

באמצעות הטעם הזה הוא מתעלה, עלייה אחר עלייה, ואומר "לי, ליי", עד רום המעלות. בהערת סוגריים מזהה אדמו"ר הזקן את החך הטועם עם האהבה בתענוגים המתגלה בשבת, בחינת שם ע"ב (72) של חכמה — מילוי שם הוי"ו שערכו המספרי 72, השייך לחכמה.

ואזי אומר לי לי ב"פ דהיינו שנכללו בו ב' אהבות הנ"ל אה"ר ואה"ע שהם מ"ה וב"ן דמ"ה מברר ב"ן ועיי יחוד מ"ה וב"ן מתגלה בשבת בחיי הגבוה משניהם והוא בחיי שם ע"ב אהבה בתענוגים):^{77, 78}

ואז הוא אומר "לי, ליי" פעמיים, כלומר שתי האהבות שהוזכרו לעיל נכללות בו: אהבה רבה ואהבת עולם, שהן מ"ה וב"ן. מ"ה מברר את ב"ן, ועל ידי ייחוד מ"ה וב"ן מתגלה בשבת בחינה גבוהה משתיהן — בחינת שם ע"ב, אהבה (בתענוגים).

הכפילות "לי, ליי" רומזת לשתי האהבות הכלולות באהבה בתענוגים: אהבה רבה, המקבילה לשם מ"ה (45), ואהבת עולם, המקבילה לשם ב"ן (52). מ"ה מברר את ב"ן, ועל ידי ייחודם בשבת מתגלה המדרגה הגבוהה משניהם, שם ע"ב — אהבה בתענוגים.

קטע 6 • 181-21

לבנות משיניים מחלב

18 ולבן שיניים מחלב.⁷⁹ פירוש כי שיניים הם הטוחנות את המאכל להיות מתעכל במעיו שעייזי יהי מזון לגוף

"לובן השיניים מחלב". הכוונה היא שהשיניים טוחנות את המזון, כדי שיוכל להתעכל במעיו, ובכך יהפוך למזון עבור הגוף;

החלק השני של הפסוק, "לובן השיניים מחלב", פותח בתיאור תפקידן של השיניים. הן טוחנות את המזון כדי שיוכל להתעכל ולהזין את הגוף.

משא"כ כשלא ילעוס ויטחון המאכל בשיניו לא יבא לידי עכול כלל ולא יהיה לו למזון ולשובע.

ואילו כאשר אינו לועס וטוחן את המזון בשיניו, הוא כלל לא יתעכל, ולא יוכל לשמש לו מזון ולהשביע אותו.

מזון שנבלע בלי לעיסה אינו מתעכל ואינו מספק הזנה או תחושת שובע. בפסקה הבאה מיושם הדבר בעבודת ה'.

19 וכך עדימ כדי שיהי מזון לרמ"ח אברין דמלכא שתהא נפשו מרכבה אליהם שיתאחד ממש עם הנפש צ"ל בבחי' שינים הטוחנות ומפררות

כך גם, בדרך משל: כדי שיהיה מזון ל"רמ"ח איברי המלך", כדי שנפשו תהיה מרכבה להם ותתאחד ממש עם הנפש, נדרשת בחינת השיניים הטוחנות ומפוררות,

רמ"ח מצוות עשה נקראות "רמ"ח איברי המלך". כדי שעבודתו של אדם תהיה מזון ממש עבורן, כך שנפשו תיעשה להן מרכבה ותתאחד עמן לגמרי, הוא זקוק למקבילה רוחנית של שיניים הטוחנות ומפוררות.

דהיינו לפרר ולברר כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו⁸⁰ ולדקדק ולפשפש בהן ולהיות ממארי דחושבנא לשקול כל דרכיו ולפלס מעגלותיו.

כלומר, לפרר ולברר את כל מעשיו, דיבוריו ומחשבותיו, לדקדק בהם ולפשפש בהם, ולהיות מ"בעלי החשבון", לשקול את כל דרכיו ולמדוד את נתיבותיו.

"השיניים" הן בחינה של חשבון נפש: לפרק ולברר את כל המעשים, הדיבורים והמחשבות, לבחון אותם היטב, ולהיות בין "בעלי החשבון", השוקלים את כל דרכיהם ומודדים את נתיבותיהם.

20 ונקי בלשון הגמ' מדקדק במעשיו שעיי"כ יהיה בבחי' עכול בנפש שהטוב יקבל למזון ולשובע והפסולת המעורב תעורבת זר ופסולת ידחה לחוץ.

בלשון הגמרא הדבר נקרא "מדקדק במעשיו". בדרך זו נוצרת בנפש מעין פעולת עיכול: את הטוב היא קולטת כמזון וכמקור לשובע, ואילו את הפסולת המעורבת בו — תעורבת זרה ופסולת — היא דוחה החוצה.

הגמרא מכנה אדם כזה "מדקדק במעשיו". באמצעות בחינה זו העבודה הרוחנית "מתעכלת" בנפש: הטוב נספג בה כמזון, והתעורבת הזרה המעורבת בו נדחית החוצה כפסולת.

וכן בענין בירורי המדות אוי"ר כל חד לפום מאי דמשער בלבי^{81,82} ושוקל במאזני שכלו כיצד היא האהבה האמיתית לה'.

כך גם בעבודת כירור המדות, האהבה והיראה: "כל אחד לפי מה שמשער בלבו" — הוא שוקל במאזני שכלו מהי אהבה אמיתית לה'.

כך גם בבירור האהבה והיראה של האדם. כל אחד, "לפי מה שמשער בלבו", שוקל בשכלו מהי אהבה אמיתית לה'.

21 וכיצד היא בחי' אתהפכא חשוכא כו' באמת לאמתו להיות מייגע אי"ע ביגיעת הנפש לבא למדרגה זו שיהיה נקבע בלבו באמת לאמתו בלי דמיונות כו'

והוא שוקל מהי בחינת "הפיכת החושך" וכו' לאמתו של דבר — להתייגע ביגיעת הנפש כדי להגיע למדרגה זו, כך שתיקבע בלבו באמת, בלי דמיונות וכו'.

עליו לשקול גם מה פירושו האמיתי של "הפיכת החושך לאור", ולהתייגע בנפשו כדי להגיע למדרגה זו. השינוי צריך להיקבע בלבו באמת, ולא בדמיון.

וכיוצא בזה כמה דרכים הידועים למבקשי ה' יבינו כל⁸³ מאליהם שצריך לדקדק ולפשפש כו'⁸⁴ ולהיות מייגע עצמו⁸⁵ כו'.

וכן יש דרכים רבות כאלה, הידועות ל"מבקשי ה'", ש"יבינו הכול" מעצמם: שצריך לדקדק ולפשפש וכו', ולהתייגע וכו'.

יש דרכים רבות כאלה, המוכרות למבקשי ה', שיהיו אותן מעצמם. בכולן נדרשים עיון, חשבון נפש ויגיעה; זו עבודת ה"שיניים".

אך אח"כ יגיע לבחי' ומדרגת החלב. כמו שהחלב עדי"מ מגדל את הולד להיות אבריו נגדלים.

אבל לאחר מכן יגיע לבחינת ומדרגת החלב. כשם שהחלב, למשל, מגדל את התינוק ואיבריו גדלים,

לאחר היגיעה מגיעה מדרגת החלב. החלב מגדל את התינוק, ואיבריו מתפתחים.

כך בחי' החלב של תורה מגדל את מדותיו אהוי"ר כו' להיות לו אוי"ר היותר גדולים בגדלות המוחין

כך בחינת החלב שכתורה מגדלת את מדותיו, את אהבתו ויראתו וכו', עד שתהיינה לו אהבה ויראה גדולות ביותר, מתוך גדלות המוחין.

גם "חלב" התורה מגדל את רגשותיו של האדם — את אהבתו ויראתו לה' — עד שהם נעשים גדולים ביותר, מתוך מוחין בגדלות ובהרחבה.

(שהאברים הם המדות ועיקרם הם חג"ת נה"י ובחי' חב"ד שבתוכן המקיימות אותן וכל א' מג' מיני בחינות אלו כלולה מכל הנ"ל הרי פ"א. וכל בחי' נחלקת לג' בחי' ראש תוך סוף הרי רמ"ג. ושרשם הי"ח המגדילים הרי רמ"ח).⁸⁶

(האיברים הם המדות, ובעיקר חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד ויסוד, וכן בחינת חכמה, בינה ודעת שבתוכן, המקיימות אותן; וכל אחת משלוש בחינות אלה כלולה מכל האמור לעיל, והרי שמונים ואחת. כל בחינה מתחלקת לשלוש בחינות — ראש, תוך וסוף — והרי מאתיים ארבעים ושלוש. שורשן הוא חמשת החסדים המגדילים, והרי מאתיים ארבעים ושמונה.)

הערת סוגריים מסבירה מדוע הרגשות נקראים איברים, ומגיעה למניין 248 איברי הגוף. שש הספירות הרגשיות, יחד עם חכמה, בינה ודעת שבתוכן, הן תשע; כל אחת כלולה מכל התשע (81). לכל אחת ראש, תוך וסוף (243), ושורשן — חמשת החסדים המגדילים — משלים למניין 248.

וזהו רוחצות בחלב^{87,88} כוי שהחלב מרחיץ המדות ונהפכין ממהות למהות להיות נהפך לבו ונעשה כאיש אחר לגמרי בשינוי המדות כולן שוין לטובה.

וזהו "רוחצות בחלב" וכו': החלב מרחיץ את המדות, והן מתהפכות ממהות למהות, כך שלבו משתנה והוא נעשה כאדם אחר לגמרי, וכל מדותיו משתנות לטובה.

זו תמונת העיניים "הרוחצות בחלב" שבשיר השירים: חלב התורה מרחיץ את המדות והופך את מהותן. לבו של האדם משתנה, והוא נעשה כאדם אחר, וכל תכונותיו מתהפכות לטובה.

ומזה יומשך להיות לבן שינים שיהיה בהם בחי' לבנונית ובהירות בבירורי המדות בעילוי אחר עילוי עד רום המעלות⁸⁹ בבחי' ראייה חושיית שלא ביגיעה יגיעת הנפש ויגיעת בשר רק מיד יגיע אליו כוי.

ומכאן נמשך שיהיו "לבנות שיניים": תהיה בהן בחינת לובן ובהירות בבירור המדות, בעלייה אחר עלייה עד רום המעלות, בבחינת ראייה חושית — לא באמצעות יגיעה, יגיעת הנפש ויגיעת הבשר, אלא הדבר יגיע אליו מיד וכו'.

מכאן באה בחינת "לבנות שיניים": בירור המדות שלו נעשה בהיר ומואר, ועולה עוד ועוד. אין הוא נדרש עוד להתייגע ולעמול כדי לראות את האמת; היא מגיעה אליו מיד, בבהירות של ראייה גשמית.

וזה חכלילי כוי מיינ כוי מחלב כוי ובחי' יין וחלב נעשה הכל בחי' חכלילי לי לי עד רום המעלות:⁹⁰

וזהו "חכלילי" וכו', "מיינ" וכו', "מחלב" וכו': בחינות היין והחלב נעשות כולן לבחינת "חכלילי" — "לי לי" — עד רום המעלות.

כך מתחברים חלקי הפסוק: העיניים האדומות מיינ והשיניים הלבנות מחלב נעשות כולן לבחינת "חכלילי", "לי לי", ועולות עד רום המעלות.

בעבודה

קבעו זמנים ללימוד תורה, כדי שהיין שבה יגלה את האהבה הנסתרת שבנשמתכם וישאיר אותה עמכם גם בשאר עיסוקיכם. במשך השבוע עמלו בהתכוונות ובחנו בכנות את מעשיכם, דיבוריכם, מחשבותיכם ורגשותיכם, כדי שאהבתכם לה' תהיה אמיתית ולא מדומיית; כך תזכו לתענוג של שבת, ואז חלב התורה יצמיח את אהבתכם ויראתכם, עד שהשינוי בלבכם יתגלה בבירור וללא מאמץ.

שאלות לשיחה

1. לפי המאמר, מדוע ענייני העולם יכולים להפסיק את אהבת עולם, אך לא את אהבה רבה?
2. כיצד המשל של טיפה וים ממחיש מדוע הנשמה אינה יכולה להכיל אהבה רבה?
3. מה פירוש הדבר שהתורה "פותחת את היודיין", וכיצד הדבר מגלה את האהבה הנסתרת בנשמה?
4. מדוע אהבה בתענוגים קשורה לשבת, ומה הקשר בינה לבין העמל של ימות החול?
5. מה ההבדל בין עבודת ה"שיניים" לעבודת ה"חלב" בזיווך האהבה והיראה?

הערות

פסקה 1

1 חכלילי עינים

נוסח נוסף (הנחה) של המאמר, שנרשם בידי שומע אחר.

הערת קה"ת

הנחה אחרת בסה"מ תקס"ה כרך א עי קסו. והנחה אחרת בתו"א לעמבערג ג, ג. וראה גם מאמרי אדה"ו הקצרים עי תלג. ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. [המאמר באוה"ת ויחי שסה, ב הוא לשון התו"א עם הגהות]. קיצורים באוה"ת כרך ו תתשמא, ב. וראה כרך ז תתתעה, ב. פלח הרמון בראשית קכו, ד. בלקו"ת שה"ש לו, א ד"ה הסבי עיניך מציין כמה פעמים לד"ה זה. בסה"מ תרס"ט עי קצו מציין לד"ה זה.

2 חכלילי עינים מיין

ברכת יעקב ליהודה: "חכלילי עינים מיין ולבן שיניים מחלב". המאמר מסביר את הפסוק, ביטוי אחר ביטוי, כשני כוחות של התורה.

Genesis 49:12 בראשית מ"ט:י"ב

חכלילי עינים מיין ולבן שיניים מחלב:

His eyes shall be red with wine, And his teeth white with milk.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מט, יב.

3 הנה גבי כתיב יין המשמח

שינוי נוסח בכתב יד: בכתב יד זה נאמר "והנה כתיב יין המשמח" במקום הנוסח הנדפס.

הערת קה"ת

בבוכ 414: הנה כתיב יין המשמח.

4 תירושי המשמח אלקים

במשל של יותם הגפן אומרת: "החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים?" אדמו"ר הזקן שואל כיצד יין יכול לשמח את ה'.

Judges 9:13 שופטים ט:י"ג

ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים והלכתי לנוע עליהם:

And the vine said unto them: Should I leave my wine, which cheereth G-d and man, and go to hold sway over the trees

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

סי שופטים ט, יג. בבוכ 633 מתחיל: הנה כתיב יין המשמח אלקים.

5 נכנס יין יצא סוד

הגמרא מציינת של"יין" ול"סוד" יש אותו ערך מספרי, שבעים: כשיין נכנס, סוד יוצא. המאמר מפרש את היין כתורה ואת הסוד כאהבה הנסתרת של הנשמה.

Eruvin 65a:19-20 עירובין ס"ה א:י"ט-כ'

אמר רבי חייא: כל המתנישב ביינו — יש בו דעת שבעים זקנים. "יין" ניתן בשבעים אותיות, ו"סוד" ניתן בשבעים אותיות. נכנס יין — יצא סוד. אמר רבי חנינא: לא נבא יין אלא לנחם אבלים ולשלם שקר לרשעים, שנאמר: "תנו שקר לאובד וגו'".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Sanhedrin 38a:3-4 סנהדרין ל"ח א:ג-ד'

אמר להם: בניי, קוצים אתם מטילין לי בעיניי? אמר לו רבי חייא: רבי, אל ירע בעיניך. "יין" ניתן בשבעים אותיות, ו"סוד" ניתן בשבעים אותיות. נכנס יין — יצא סוד. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, ואמרי לה אמר רב חסדא: דרש מרי בר מר, מאי דכתיב: "וישקד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלקינו"? משום דצדיק ה' — "וישקד ה' על הרעה ויביאה עלינו"? אין, צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שהקדים גלות צדקיהו ועוד גלות יבנה ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Zohar III, 39a זח"ג לט, א

הערת קה"ת

עירובין סה, א. סנהדרין לח, א. זח"ג לט, א. בלקו"ת ויקרא ג, ד מציין לכאן.

פסקה 2

6 לכו שברו ואכלו

ישעיהו קורא: "לכו, קנו ואכלו... בלא כסף ובלא מחיר, יין וחלב". אדמו"ר הזקן מפרש את היין והחלב כשתי בחינות בתורה, הניתנת בחינם.

Isaiah 55:1 ישעיהו נ"ה:א'

הוי כליצמא לכו למים ואשר אינלו' כסף לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב:

Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea, come, buy wine and milk Without money and without price

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה נה, א. ראה ביאור הפסוק בלקו"ת שמע"צ פד, ג שקאי על תורה.

7 יש בי אהבות

בתניא, פרק 44, מוסבר שכל אחת משתי בחינות האהבה, אהבה רבה ואהבת עולם, מתחלקת לאינספור מדרגות, לפי מידתו של כל אדם.

הערת קה"ת

ראה תניא פי מד. תורת שלום שיחת שמח"ת תרס"ח ע' 87. מכי כ"ק אדמו"ר מהור"י"צ נ"ע נדפס בסוף קונטרס העבודה.

8 שויה אמרו — כי בתורה

באור התורה הנוסח זהה לנוסח הנדפס כאן.

הערת קה"ת

וכ"ה באוה"ת ויחי שסה, ב. אבל בבוכ 414: כי הנה בתורה.

פסקה 3

9 שויה האהבה — איך שהוא ית'

נוסח כתב"יד: בכתב"יד זה חסרות המילים מן "האהבה" ועד "שהוא יתברך".

הערת קה"ת

בבוכ 414 ליתא תי' אלו.

פסוקה 6

15 ברוך ה' אלקי ישראל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

קו, מח.

16 הערת קה"ת מפנה ל I Chronicles 16:36 למילים האלה.

I Chronicles 16:36 דברי הימים א ט"ז:ל"ו

ברוך Havayah אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעָם
אֲמֵן וְהָלֵל לְHavayah

Blessed be the L-RD, the G-d of Israel, From everlasting even to everlasting. And all the people said: 'Amen, 'and praised the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17 ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם

"ברוך ה', אלקי ישראל, מן העולם ועד העולם." אדמו"ר הזקן מפרש זאת כברכה — כהמשכת שמו של ה' — המגיעה מעולם לעולם, ואפילו לעולם הגשמי הזה.

Psalms 106:48 תהילים ק"ו:מ"ח

ברוך־ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וַאֲמַר כָּל־הָעָם אֲמֵן הַלְלוּ־ה':

Blessed be the L-RD, the G-d of Israel, from everlasting even to everlasting, and let all the people say: 'Amen.' Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18 שו"ה ולהרחיב — בשבחו

נוסח חלופי בכתב יד: במקום המילים מ"ולהרחיב" ועד "בשבחו", מופיעות בכתב היד המילים "בפסוקי שבחו".

הערת קה"ת

בבוכ 633: בפסוקי שבחו.

פסוקה 7

19 בקרב איש ולב עמוק

המזמור מדבר על פנימיות האדם ועל לב עמוק. אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי הזה לתיאור התבוננות שנקבעת בעומק הלב.

Psalms 64:7 תהילים ס"ד:ז

יִחַפְּשׁוּ־עוֹלֹת תִּמְנוּ חֶפֶשׁ מִחֶפֶשׁ וְקָרַב אִישׁ וְלֵב עֲמֹק:

They search out iniquities, they have accomplished a diligent search; even in the inward thought of every one, and the deep heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ תהלים סד, ז.

20 שמע ישראל

"שמע ישראל, ה' אלקינו ה' אחד." הפסוק הראשון של קריאת שמע. אדמו"ר הזקן מפרש את "שמע" במשמעות של הבנה, ומסביר את המילה "אחד" באמצעות אותיותיה.

Deuteronomy 6:4 דברים ו':ד

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל Havayah אֱלֹהֵינוּ Havayah אֶחָד:

.HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

10 שו"ה מחדש — בכל יום

נוסח כתב־יד: בכתב־יד זה חסרות המילים מן "מחדש" ועד "בכל יום".

הערת קה"ת

בבוכ 633: ליתא.

11 מלכותך מכ"ע

"מלכותך היא מלכות כל העולמים." אדמו"ר הזקן מפרש את "מלכות" כמלכות של ה' — הבחינה שממנה נבראים כל העולמות ומתקיימים.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתָּהּ בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יג.

12 שו"ה כי — עליונים ותחתונים

נוסח כתב־יד: בכתב־יד זה חסרות המילים מן "שכן" ועד "העליונים והתחתונים".

הערת קה"ת

בבוכ 633 ליתא.

13 ואתה מחי את כולם

מתפילת הלויים: "אתה הוא ה' לבדך... ואתה מחי את כולם." הפסוק מובא כדי להראות שכל העולמות מקבלים את חיותם מה'.

Nehemiah 9:6 נחמיה ט':ו

אַתָּה־הוּא ה' לְבַדְּךָ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם וְכָל־צָבָאם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת־כָּל־פֶּלֶם וְצָבָא הַשָּׁמַיִם לָךְ מִשְׁתַּחֲוִים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heaven, the heaven of heavens, with all their host, the earth and all things that are thereon, the seas and all that is in them, and Thou preservest them all; and the host of heaven worshippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

נחמי ט, ו.

פסוקה 5

14 אנשים מלומדה

ישעיהו מוכיח עם ש"יראתם אותי היא מצוות אנשים מלומדה". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי כדי לתאר ידיעה במלכות ה' שנלמדה בלבד ואינה מורגשת באמת.

Isaiah 29:13 ישעיהו כ"ט:י"ג

וַיֹּאמֶר אֲדֹנָיִי יְעֹן כִּי נִגַּשׁ הָעָם בְּפִיו וּבִשְׁפָתָיו כְּבֹדוֹנִי וְלִבּוֹ רָחֵק מִמְּנִי וְתִהְיֶה יִרְאָתָם אֹתִי מִצְוֹת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה:

And the L-rd said: Forasmuch as this people draw near, and with their mouth and with their lips do honour Me, But have removed their heart far from Me, And their fear of Me is a commandment of men learned by rote

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 שמע לשון הבנה

המאמר הפותח את תורה אור (1a) מסביר ש"שמע" פירושו הבנה, ודורש את העיין הגדולה על שבע המדות העליונות, שבמקורן הן עדיין בטלות. מה שנמשך למטה הוא רק בחינת "שם", ככתוב "ברוך שם כבוד מלכותו", שכן "מלכותך מלכות כל עולמים". ב" (Miketz) 38b, "שמע" במשמעות של הבנה היא התבוננות בכך שאור ממלא כל עלמין ואור סובב כל עלמין נמשכים מהו".

הערת קה"ת

נסמן לעיל א, א. לח, ב.

22 אחד ז' רקיעים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שו"ע אור"ח סס"א ס"ו.

23 אחד ז' רקיעים וארץ ודי רוחות העולם

ההלכה היא להאריך בחי"ת של "אחד", כדי להמליך את ה' בשמים ובארץ, ובדל"ת — לחשוב שהוא לבדו מושל בארבע רוחות העולם. אדמו"ר הזקן מסתמך על פירוש זה לאותיות המילה "אחד".

Shulchan Arukh, Orach Chayim 61:6 שולחן ערוך, אורח חיים ס"א:ו'

צריך להאריך בחי"ת של אחד כדי שימליך הקב"ה בשמים ובארץ שלזה רומז החטטורות שבאמצע הגג החי"ת ויאריך בדל"ת של אחד שיעור שיחשוב שהקב"ה יחיד בעולמו ומושל בדי רוחות העולם ולא יאריך יותר מכשיעור זה ויש נוהגים להטות הראש כפי המחשבה מעלה ומטה ולדי רוחות:

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

פסוקה 8

24 ואהבת הוא מלשון רצון

ההערה מפנה לדיון בספר החקירה בשורש "אבה", שפירושו לרצות, שממנו מובן "ואהבת" כרצון.

Song of Songs 7:1 שיר השירים ז':א'

שובי שובי השולמית שובי שובי וְנִחַזְּהָךְ מִהִתְחַזֵּז בְּשׁוֹלְמִית כְּמַחֲלַת הַמְחַנְּנִים:

Return, return, O Shulammit; Return, return, that we may look upon thee. What will ye see in the Shulammit? As it were a dance of two companies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלשון אבה. ראה ספר החקירה לכ"ק הצ"צ (הוצאת תשס"ג) צא, א ודף קמז, ב בערך אבה. לקו"ת בהעלותך כט, ד. ראה כג, א. שה"ש ז, א. לג, ד.

25 בכל לבבך בשני יצריך

"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, ובכל נפשך ובכל מאודך". אדמו"ר הזקן מפרש את "ואהבת" כעניין של רצון.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה'

וְאַהֲבָתְךָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Berakhot 54a:6 ברכות נ"ד א:ו'

חייב אדם לברך על ה'רעה קשם שמברך על הטובה, שנאמר: "וְאַהֲבָתְךָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ" — "בְּכָל לִבְּךָ" — בשני יצריך, ביצור טוב וביצור הרע. "וּבְכָל נַפְשְׁךָ" — אפילו הוא נוטל את נפשו. "וּבְכָל מְאֹדְךָ" — בְּכָל מְמוֹנָךְ. דָּבָר אַחֵר: "בְּכָל מְאֹדְךָ" — בְּכָל מְדָה וּמְדָה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָךְ הוּי מוֹדָה לוֹ.

A man is in duty bound to utter a benediction for the bad even as he utters one for the good ; as it is said, "And thou shalt love the L-rd thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might" (Deut. vi. 5) — "with all thy heart," i.e. with thy two impulses, with the good and the evil impulse ; "with all thy soul," i.e. even if He take thy soul; ... "with all thy might," i.e. with all thy wealth. Another

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ה. ברכות נד, א.

26 מי לי בשמים

"מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ". הפסוק מבטא את שינוי הרצון, שבו האדם אינו חפץ בדבר מלבד ה'.

Psalms 73:25 תהילים ע"ג:כ"ה

מִי־לִי בַשָּׁמַיִם וְעִמָּךְ לֹא־חִפְצָתִי בָאָרֶץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire none upon earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עג, כה. באוה"ת ויחי כרך ו תתשמא, ב נוסף קיצור: (נת' ענין אה"ע שהיא האהבה הנלקח' מהעולמי כשיתבונן איך שחיות כל העולמו' רק מבחי' מלי' והוא ית' קדוש ומובדל וכי' שעי"ז יעקור רצונו מהבלי העולם ועמך לא חפצתי). ע"כ.

27 הערת קה"ת מפנה לGenesis 49:12 למילים האלה.

Genesis 49:12 בראשית מ"ט:י"ב

חִכְלִילִי עֵינַיִם מִיַּיִן וּלְכוֹן־שִׁנָּיִם מִחֶלֶב:

His eyes shall be red with wine, And his teeth white with milk

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 9

28 תוכה רצוף אהבה

הפסוק מתאר את אפיריון שלמה המלך, "תוכו רצוף אהבה". אדמו"ר הזקן משתמש בו כדי להסביר את אהבת עולם, הממלאת את הנפש מבפנים.

Song of Songs 3:10 שיר השירים ג':י'

עֲמֻדָיו עֲשֶׂה כֶסֶף רְפִידָתוֹ זָהָב מְרֻבָּב אֶרְגָּמָן תּוֹכוֹ רִצּוֹף אֶהְיֶה מְגֻנוֹת יְרוּשָׁלַם:

He made the pillars thereof of silver, The top thereof of gold, The seat of it of purple, The inside thereof being inlaid with love, From the daughters of Jerusalem

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 כי חלק הוי' ממש עמו

"כי חלק ה' עמו, יעקב חבל נחלתו". אדמו"ר הזקן מוסיף "ממש": הנשמה

היא באמת חלק מה', ושורשה של אהבה רבה הוא שם.

Deuteronomy 32:9 דברים ל"ב:ט

כִּי חֶלֶק Havayah עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶלֶל נָחֲלָתוֹ:

For the portion of the L-RD is His people, Jacob the lot of His inheritance

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30 הערת קה"ת מפנה Judges 9:13 למילים האלה.

Judges 9:13 שופטים ט':י"ג

וְתֹאמַר לָהֶם הַגִּפֹּן הַחֲדָלְתִּי אֶת־תִּירוֹשֵׁי הַמִּשְׁמַח אֱלֹקִים וְאֲנָשִׁים וְהִלְכְתִּי לְנוֹעַ עַל־הָעֵצִים:

And the vine said unto them: Should I leave my wine, which ?cheereth G-d and man, and go to hold sway over the trees

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

31 הערת קה"ת מפנה Isaiah 55:1 למילים האלה.

Isaiah 55:1 ישעיהו נ"ה:א

הוּא כְּלִי־צֶמָא לְכוּ לְמִים וְאֶשְׁרֵי אֵינְלוּ כֶסֶף לְכוּ שָׁבְרוּ וְאָכְלוּ וְלָכוּ שָׁבְרוּ בְּלוֹא־כֶסֶף וּבְלוֹא מְחִיר יֵין וְחֶלֶב:

Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea, come, buy wine and milk Without money and without price

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 10

32 ואני ה' לא שנית

"כי אני ה' לא שנית". אדמו"ר חוקן משתמש בפסוק כדי להראות שה' הוא למעלה מן העולמות ואינו מושפע מהם כלל.

Malachi 3:6 מלאכי ג':ו

כִּי אֲנִי ה' לֹא שֹׁנֵיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יַעֲקֹב לֹא כִלִּיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

33 בכל מאדך

"בכל מאודך": אהבה ללא גבול. הביטוי מתאר כיצד אהבה רבה נראית כשהיא מתגלה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה

וְאַהֲבָתְךָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

34 בתניא ס"פ מ"ג . . י"ט

פרק מ"ג בתניא מפרט שתי אהבות: אהבה רבה, אהבה בתענוגים הבאה למעלה במתנה, ואהבת עולם, הנובעת מהתכוננות בגדולת ה'. פרק י"ט מסביר את האהבה המסותרת בנפש האלקית, שמטבעה משתוקקת להידבק במקורה.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת במדבר ט, ד. בתו"א דפוס א' נדפס ההגהה באותיות רגילות. בכרך 414. 633 ליתא ההגהה.

35 הערת קה"ת מפנה Eruvin 65a למילים האלה.

Eruvin 65a עירובין ס"ה א

פסוקה 11

36 והנה ההפרש

אור התורה על פינחס מצטט קטע מכאן ומביאור המאמר הבא.

הערת קה"ת

באוה"ת פנחס ע' אקנו מביא קטע מכאן, ומהביאור דלקמן. בלקו"ת במדבר ט, ד. בלק סח, ב מציין לכאן. וראה בהגסמן לעיל מז, א.

37 ממקור הוצבה

אחרי המילים "במקום שממנו נחצבה", אור התורה מוסיף את הטעם: "כי חלק ה' עמו ממש, וכתוב 'אני ה' לא שנית' וכו'", ואחר כך "ולכן".

הערת קה"ת

באוה"ת שם נוסף "כי חלק ה' ממש עמו ואני ה' לא שנית כתיב כו" לכן.

38 שאה"ר אין לה הפסק

ההערה מציינת סתירה לכאורה: מאמר זה אומר שאהבה רבה אינה נפסקת, ואילו המאמר "ועשית ציץ" אומר שהיא נפסקת אחרי התפילה. היא מציעה שהאהבה שבתענוגים, הנמשכת באמצעות הציץ שעשה משה, בוודאי לא נפסקה מעולם, שכן משה דוחה גם את הכוח המנוגד של עמלק, והציץ היה מונח תמיד.

הערת קה"ת

בסה"מ תרמ"א ע' קלג: בתו"א ד"ה חכלילי כ' שאה"ר אין לה הפסק, ובד"ה ועשית ציץ [=פג, ג] שאה"ר יש לה הפסק אחר התפילה, אך אהבה רבה זו שהיא אהבה בתענוגים שאפ"ל שהכהן יכול להמשיך זה מחמת שזה כנהא ברעו"ד כמ"ש רבינו ז"ל, אך ע"י הציץ שעשה משה י"ל שודאי נמשך כי משה גם מדחה בחי' הלו"ז דעמלק, וע"י שהי' נושא תמיד הציץ בודאי לא היה הפסק, ע"כ.

39 אין בזה לעומת זה

ההערה מסבירה שהכוונה כאן היא לאהבת היחידה. בהגהה שם נאמר שלקליפה אין "השתקפות של השתקפות", כלומר מקיף של המקיף, ושהיחידה היא יחידה ממש, שאין דבר כנגדה. הדברים מיישבים את המאמר הזה, שבו נאמר שאין דבר העומד כנגד אהבה רבה, עם מקומות שבהם נאמר שגם לקליפה יש רצון שלמעלה מן השכל: לקליפה יש דרגת מקיף ראשונה, אך לא את השנייה — היחידה.

הערת קה"ת

הכוונה לאהבה דבחי' יחידה, הגהה כ"ק אדמו"ר הצ"צ לקו"ת תצא לו, ג. וראה בספר הערכים-חב"ד כרך א' ערך אהבה מסותרת במילואים הערה 380 מהביאור באוה"ת דברים ע' לג.

40 לעומת זה

"ה' עשה את זה לעומת זה". החסידות מפרשת זאת כך שלכל דרגה בקדושה יש מקבילה בצד שכנגד הקדושה; אדמו"ר חוקן אומר שלאהבה רבה אין מקבילה כזאת.

Ecclesiastes 7:14 קהלת ז':י"ד

בְּיוֹם טוֹבָה הִיָּה בָטוֹב וּבְיוֹם רָעָה רָאָה גַּם אֶת־זֶה לְעִמְת־זֶה עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים עַל־דִּבְרֹת שְׁלֹא יִמָּצֵא הָאָדָם אַחֲרָיו מְאֻמָּה:

In the day of prosperity be joyful, and in the day of adversity consider; G-d hath made even the one as well as the other, to the end that man should find nothing after him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, ד.

47 כי טוב לגנוז בתורה

הגמרא אומרת שהאור שנברא ביום הראשון נגנוז לצדיקים לעתיד לבוא, ולומדת זאת מן הפסוק "וה' ראה את האור כי טוב". כאן אומר אדמו"ר הזקן שהוא גנוז בתורה.

Chagigah 12a:10-11 חגיגה י"ב א:י"א-י"ב

וְלָמִי גִנְזוּ — לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב", וְאֵין "טוֹב" אֶלָּא צַדִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב". כִּיֹּן שָׂרָאָה אֹר שֶׁנֶּגְזַר לְצַדִּיקִים שְׁמַח, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֹר צַדִּיקִים יִשְׁמַח".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

בלקו"ת במדבר יח, ד: גנוז לצדיקים והיכן גנוז היינו בתורה וע' בזהר פ' תרומה דקמ"ט א'. וראה חגיגה יב, א (לצדיקים לעתיד לבא). דגל מחנה אפרים פ' בראשית בשם הבעש"ט. וראה סה"מ תרפ"ד ע' רנ בהערה.

48 לגנוז בתורה

לקו"ת תורה, כפי שמצוין בהערת קה"ת, מפנה לקטע זה בזהר כמקור ללימוד שהאור הגנוז נטמן בתורה. הוזהר אומר שבכל מקום שאנשים עמלים בתורה בלילה, חוט מן האור הגנוז הזה נמשך עליהם.

Zohar, Terumah 37:415-38:424 ספר הזהר, תרומה ל"ז:תט"ו-ל"ח:תכ"ד

Said R. Judah: 'Had it been hidden away altogether, the world would not have been able to exist for one moment. But it was only hidden like a seed which generates others, seeds and fruits, and the world is sustained by it. There is not a day that something does not emanate from that light to sustain all things, for it is with this that the Holy One nourishes the world. Moreover, whenever the Torah is studied by night, a ... little thread of this hidden light steals down and plays

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

49 פותח את ידיך

"פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון". אדמו"ר הזקן מפרש את "ידך" כ"ידידיך" — הצמצומים האלווקיים שהתורה פותחת.

Psalms 145:16 תהילים קמ"ה:ט"ז

פּוֹתֵחַ אֶת־יָדְךָ וּמַשְׁבִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן:

Thou openest Thy hand, And satisfiest every living thing
with favour

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמח, טז. בלקו"ת מסעי צה, א מציין לכאן. וראה לקמן בסוף הביאור מח, ד.

50 שו"ה יין — על האהבה

נוסח אחר בכתב יד: בכתב יד זה כתוב "על אור האהבה" במקום "על האהבה".

הערת קה"ת

בבן 414: על אור האהבה.

פסקה 12

41 כל תמוט עולם ועד

המזמור אומר שה' ייסד את הארץ על מכונה, "כל תמוט עולם ועד". אדמו"ר הזקן מיישם את המילים על הרושם של אהבה רבה, שאינו עוזב את הלב לעולם.

Psalms 104:5 תהילים ק"ד:ה'

יְסַד־אָרֶץ עַל־מְכוּנָהּ בְּלִי־תַמוּט עוֹלָם וָעֶד:

Who didst establish the earth upon its foundations, that it
should not be moved for ever and ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

42 בכל מאדך

"בכל מאדך": האהבה חסרת הגבולות שאהבה רבה נעשית כשהיא מתגלה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and
with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 נכנס יין יצא סוד

"נכנס יין, יצא סוד". כאן מזהה אדמו"ר הזקן את היין עם התורה, שמוציאה את האהבה הנסתרת מן ההעלם אל הגילוי.

Eruvin 65a:19-20 עירובין ס"ה א:י"ט-כ'

אָמַר רַבִּי חִיָּיא: כָּל הַמְתִּישֵׁב בְּיֵינוּ — יֵשׁ בּוֹ דַּעַת שְׂבָעִים זָקָנִים. "יֵינוּ" נִיתַן בְּשָׁבָעִים אוֹתִיּוֹת, וְ"סוּד" נִיתַן בְּשָׁבָעִים אוֹתִיּוֹת. נִכְנָס יֵין — יֵצָא סוּד. אָמַר רַבִּי חֲנִינִי: לֹא נִבְרָא יֵין אֶלָּא לְנַחֵם אֲבָלִים וּלְשַׁלֵּם שְׂכָר לְרָשָׁעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "תִּנְנוּ שְׂכָר לְאוֹבֵד וְגוּי".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

44 כיצד תהי' אה"ר זו

המאמר ההוא מסביר שעל ידי לימוד התורה ממשיכים את הרצון העליון אל החכמה, ואז ה' "עושה את רצונך כרצונך": אהבה רבה שמקורה מלמעלה מאירה באדם — אהבה בלתי מוגבלת של "בכל מאדך", הנעלית מאהבה הנולדת מתוך הבנה. הוא מוסיף שגילוי זה שייך לזמן התפילה, ולאחר מכן הוא חולף.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת שה"ש ד"ה צאינה וראינה (השני).

פסקה 13

45 כמאדו"ל ערבים עלי ד"ס

מקורות המאמר מובאים ב"ד"ס 52, שם מאמר מבקש לבאר את דברי חז"ל על "כי טובים דודיך מיינ": "דברי סופרים ערבים עליי יותר מיינה של תורה", ושואל מדוע נאמר "עליי".

הערת קה"ת

נסמן לקמן נב, ד.

46 וירא אלקים את האור כי טוב

"וה' ראה את האור כי טוב". אדמו"ר הזקן מזהה את האור הזה עם אהבה.

Genesis 1:4 בראשית א:ד'

וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת־הָאֹר כִּי־טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹקִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:

And G-d saw the light, that it was good; and G-d divided the
light from the darkness

פסוקה 14

51 שויה פותח — להיות גילוי

נוסח בכתב יד: בכתב יד זה כתוב "כדי שתהיה המשכת גילוי".

הערת קה"ת

בבוכ 414: להיות המשכת גילוי.

52 ומשביע לכל חי

"ומשביע לכל חי רצון". אדמו"ר הזקן מפרש את "רצון" כרצון העליון, המתגלה בכל החיים שבעולמות ובנשמה.

Psalms 145:16 תהילים קמ"ה:ט"ז

פּוֹתֵחַ אֶת־יָדְךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן:

Thou openest Thy hand, And satisfiest every living thing with favour

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

53 ששואלים את האדם קבעת עתים לתורה

נוסח בכתב יד: בכתב יד זה נוסף: "שגם מי שאינו יכול לעסוק בתורה תמיד, מכל מקום יקבע עתים לתורה".

Shabbat 30a שבת ל"א

הערת קה"ת

שבת ל, א. בבוכ וישב — ויחי גוכתי"ק הצ"צ ובבוכ 414 נוסף: שאפי"מ שא"א לו לעסוק בתורה תמיד מ"מ יקבע עתים לתורה.

54 קבעת עתים לתורה

כשאדם מוכא לדיון, שואלים אותו, בין השאר: "קבעת עתים לתורה?" אדמו"ר הזקן מסביר מדוע: לימוד תורה בקביעות מגלה את האהבה הטמונה בשורש הנשמה.

Shabbat 31a:11 שבת ל"א א:י"א

אָמַר רַבָּא: בְּשַׁעַר שְׁמַקְנִיסִין אָדָם לְדִין, אוֹמְרִים לוֹ: נִשְׁאֵת וְנִתֵּת בְּאֻמְנָה? קִבַּעַת עֵתִים לְתוֹרָה? עֲסַקְתָּ בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה? צִפִּיתָ לִישׁוּעָה? פִּלְפִּלְתָּ בְּחֻכְמָה? הִכְנֵת דָּבָר מִתּוֹךְ דְּבָר? וְאַפִּילוּ הָכִי, אִי יֵרָאֵת הִי הִיא אוֹצְרוֹ — אֵין, אִי לֹא — לֹא. מִשָּׁל לְאָדָם שְׁאָמַר לְשִׁלּוּחוֹ: הֲעֵלָה לִי כוֹר חִישִׁין לְעִלְיָה. הֲלֹךְ וְהֵעֵלָה לוֹ. אָמַר לוֹ: עֲרִיבְתָּ לִי בֶהֱן קֵב חוֹמְטוֹן? אָמַר לוֹ: לֹא. אָמַר לוֹ: מוֹטָב אִם לֹא הֲעֵלִיתָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

55 לידי דוברת בם

אור התורה מוסיף סיכום: האהבה רבה מסותרת ומושרשת בנפש, משום ש"חלק ה' עמו", ולכן היא מתגעגעת למקורה, לאין סוף עצמו; היא נמשכת מעצמותו של ה' ולא מביטול העולמות, ולכן היא נקראת אהבה רבה. היא אינה מתיישבת בלב, אין לה מקבילה, והיא מתגלה באמצעות לימוד התורה והרצון העליון.

הערת קה"ת

באוה"ת ויחי שם נוסף קיצור: (נתי' ענין אה"ר שהיא אהבה המסותרת ומושרשת בנפשו מצד מקור חובבה כי חלק ה' עמו ולזאת תכסוף למקורה שהוא א"ס ב"ה עצמו שאינו בגדר עלמין כלל, ונמצא אהבה זו נלקח' מצד עצמות אא"ס ולא מצד ביטול העלמין ולכן נק' אה"ר שאינה מתיישבת בלב ואין לה לעומת זה ויצאיתא לא הגלוי הוא ע"י עסק התורה שהיא רצון העליון ועי"ז מתגלה אה"ר זו שהיא בחי' רצה"ע שבנפשו). ע"כ.

56 דוברת בם

"דוברת בם כשבתך בביתך ובלכתך בדרך". האהבה התמידית שמתגלה

באמצעות התורה מביאה את האדם לכך.

Deuteronomy 6:7 דברים ו':ז

וְשִׁנַּנְתֶּם לְבַבְכֶּם וְדַבַּרְתֶּם בָּם בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְכֶם וּבְלִכְתְּכֶם בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּכֶם וּבְקוּמְכֶם:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 וע' באנה"ק ד"ה איתא רפ"ד דמגלה

איגרת כ"ט פותחת בדברי הגמרא האלה ושואלת מדוע ההלכות נקראות "כתר התורה". היא מסבירה שהאור הגנוז לצדיקים, התענוג שב"אז תתענג על ה'", גדול מכדי שהנפש תוכל להכילו, אלא אם כן הוא מתלבש בלבוש הנמשך מן הדרגה החיצונית ביותר של אותו אור; דרגה זו מזוהה עם כוח הרצון.

הערת קה"ת

סי' כט. וכן בכמה מקומות מציין הצ"צ כן לד"ה זה, ולא מסמן לד"ה אחרות.

הגמרא מצטטת את המשנה: "המשתמש בכתרה של תורה חלף", וריש לקיש מסביר: מדובר במי שמשתמש באדם שלומד הלכות, שהן כתרה של תורה. איגרת הקודש שאלה מתייחס אדמו"ר הזקן פותחת בלימוד זה.

58

Megillah 28b:14 מגילה כ"ח ב:י"ד

תַּנּוּ הַתָּם: וְדֹאשְׁתַּמֵּשׁ בְּתִנְיָא — חֲלָף. תַּנִּי רִישׁ לְקִישׁ: זֶה הַמְשַׁתְּמֵשׁ בְּמֵי שְׁשׁוֹנָה הַלְכוֹת כְּתָרָה שֶׁל תּוֹרָה.

We have learned in another place: Whoever makes use of a crown, passes away [from the world] and Resh Lakish taught: This applies to one who accepts service from one who can repeat halakhoth, the crown of Torah. And Ulla said

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

פסוקה 15

59 עיני תמיד אל ה'

"עיני תמיד אל ה'". אדמו"ר הזקן מפרש את "עיניים" בברכת יעקב כמבט המתמיד הזה אל ה'.

Psalms 25:15 תהילים כ"ה:ט"ו

עֵינַי תָּמִיד אֶל־ה' כִּי הוֹאִי־יֹצֵא מִרְשַׁת רְגְלִי:

Mine eyes are ever toward the L-RD; For He will bring forth my feet out of the net

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כה, טו.

60 הנה עין ה' אל יראיו

"הנה עין ה' אל יראיו". מבטו של ה' אל האדם הוא מענה למבטו של האדם אליו.

Psalms 33:18 תהילים ל"ג:י"ח

הִנֵּה עֵין ה' אֶל־יִרְאָיו לְמַיְחֲלִים לְחֶסֶדוֹ:

Behold, the eye of the L-RD is toward them that fear Him, Toward them that wait for His mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

66 הסבי עיניך

"הסבי עיניך מנגדי, שהם הרהיבני". הוזהר מפרש שה' אומר שעיינים אלה מציתות בו להבות של אהבה.

Song of Songs 6:5 שיר השירים ו:ה

הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבני שערך קערך העינים שגלשו מן הגלעד:

Turn away thine eyes from me, For they have overcome me.

.Thy hair is as a flock of goats, That trail down from Gilead

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

67 במ"א ע"פ עיניך יונים

לקוטי תורה מסביר את "עיניך יונים": כמו זוג יונים, זכר ונקבה, המביטים תמיד זה בזה ומתענגים לראות זה את זה, כך עם ישראל "מביט בכבוד המלך", ומתוך כל דבר הוא יכול לראות שאין עוד מלבדו.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת שה"ש יד, ב.

68 וע"פ הראיני את מראיך

הערת קה"ת מציעה שההפניה ל"הראיני את מראיך" עשויה להיות למאמר שנדפס שם.

הערת קה"ת

אולי הכוונה להנדפס במאמרי אדה"צ כתובים כרך ב ע' כס.

69 הראיני את מראיך

"הראיני את מראיך, השמיעני את קולך". אדמו"ר הזקן מפנה לפירושו על הפסוק במקום אחר.

Song of Songs 2:14 שיר השירים ב':יד

יונתי בחגו הסלע בסתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעני את קולך כי קולך ערב ומראיך נאנה:

O my dove, that art in the clefts of the rock, in the covert of the cliff, Let me see thy countenance, let me hear thy voice;

'For sweet is thy voice, and thy countenance is comely

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 16

70 פירוש אדמומית העינים

ב"ח Or HaTorah מובא בשם המגיד שיש שני סוגים של אדמומיות: האחת היא גבורה, והאחרת באה מיין, שהוא שמחה.

הערת קה"ת

באוה"ת כאן שסט, א מביא בשם המגיד נ"ע כי יש ב' מיני אדמומית א' הוא גבורה והב' הוא מיין שהוא שמחה. מובא באוה"ת נ"ך ע' שי.

71 רשפי אש

"כי עזה כמות אהבה... רשפיה רשפי אש". ניצוצות האש הללו של אהבה הם שמאדימים את העיניים ב"אדום עיניים".

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח:ו

שימיני כחותם על לך כחותם על ידך כחותם אהבה קשה כשאל קנאה רשפיה רשפי אש שלהבתיה:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm; For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave;

The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the

.L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

תהלים לג, יח. בבוקר 414. 633 נוסף אחר תי יראיו: ובאתעדלית והנה עיני תמיד אל ה' אתעדלית עין ה' אל יראיו: והוא בחי'.

61 לאסתכלא ביקרא דמלכא

הערת קה"ת מפנה לקטע זה בוזהר כמקור לביטוי "להביט בכבוד המלך", המתאר כאן אהבה שבתענוגים, אהבה הדומה לראייה.

Zohar II, 47b זח"ב מז, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ב מז, ב.

62 וצ"ע בתניא פמ"ג

אור התורה מעלה את אותו קושי: הקביעה כאן שאהבה בתענוגים גבוהה מאהבה רבה נראית כסותרת את התניא, פרק מ"ג, שבו נאמר שאהבה רבה היא אהבה בתענוגים.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת ויחי כרך ב שסח, ב. שלכאורה המבואר בתו"א כאן דאהבה בתענוגים היא למעלה מאה"ר, סותר למ"ש בתניא פ' מג שאה"ר היא אהבה בתענוגים ע"ש. וראה יהל אור ע' תיח.

63 אחותי רעיתי יונתי

"פתחי לי, אחותי, רעיתי, יונתי". אדמו"ר הזקן מצטט את פירושו במקום אחר: "אחותי" היא אהבה טבעית, ו"יונתי" היא אהבה שבתענוגים.

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה:ב

אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחי לי אחתי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל קוצותי רסיסי לילה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For my head is filled with dew, My locks with the drops of the 'night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

64 עיניך יונים

"הנך יפה, רעיתי... עיניך יונים". כשם שיונים מביטות זו בזו בהתמדה ומתענגות על כך, כך הנשמה מביטה בה' מתוך אהבה שבתענוגים.

Song of Songs 1:15 שיר השירים א':טו

הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים:

Behold, thou art fair, my love; behold, thou art fair; Thine eyes are as doves

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש א, טו.

65 וכמ"ש בזהר

על הפסוק "הסבי עיניך", הוזהר מביא את דברי ה', שעייניה של הרעיה "מציתות בי להבות של אהבה". אדמו"ר הזקן נעזר בכך כדי לתאר אהבה שבתענוגים, הבערת בעוצמה העולה על מה שהלב יכול להכיל.

Zohar III, 84a זח"ג פד, א

הערת קה"ת

זח"ג פד, א. ראה תו"ח מקץ ריג, א שמפרש: "שזהו נגד רצון ה' האמיתי שחפץ להיות לו דירה בתחתונים בתו"מ ולא בהעלאה והתכללות הנפש למעלה בשלהובא כו' שע"ז אמר הסבי עיניך כו'". ראה סה"מ תרמ"ט ע' רנח.

72

אז תתענג כו וקראת לשבת עונג

י"א תתענג על ה". זהו העונג של שבת, האהבה שבתענוגים.

Isaiah 58:14 ישעיהו נ"ח:י"ד

אז תתענג על־Havayah והרפכתיד על־[במתי] (במותי) אָרץ והאכלתיד נחלת יַעקב אָבִיךָ כִּי פִי Havayah דִּבֶּר:

Then shalt thou delight thyself in the L-RD, And I will make thee to ride upon the high places of the earth, And I will feed thee with the heritage of Jacob thy father; For the mouth of the L-RD hath spoken it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה נח, יד. יג. וראה לעיל טו, ג.

73 וקראת לשבת ענג

י"א תתענג על ה". שבת היא הזמן שבו מתגלה האהבה שבתענוגים.

Isaiah 58:13 ישעיהו נ"ח:י"ג

אִם־תָּשִׁיב מִשְׁבַּת רְגִלְךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי וְקִרְאתָ לְשַׁבָּת עֲנֵג לְקֹדֶשׁ ה' מְכַבֵּד וּבִכְדֻתוֹ מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמִּצְוֹת חֲפָצֶךָ וְדָבַר דְּבָר:

If thou turn away thy foot because of the sabbath, From pursuing thy business on My holy day; And call the sabbath a delight, And the holy of the L-RD honourable; And shalt honour it, not doing thy wonted ways, Nor pursuing thy business, nor speaking thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 מי שטרח בע"ש

י"א שטרח בערב שבת יאכל בשבת. אדמו"ר הזקן מיישם זאת על הטרחה בימות החול בשתי האהבות, המכינה את העונג של שבת.

Avodah Zarah 3a:10 עבודה זרה ג א"י

אָמְרוּ לְפָנָיו: רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תִּנֶּה לָנוּ מֵרֹאשׁ וְנַעֲשֶׂנָה. אָמַר לָהֶן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: שׁוּטִים שֶׁבְּעוֹלָם! מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב שַׁבָּת יֹאכֵל בְּשַׁבָּת, מִי שֶׁלֹּא טָרַח בְּעֶרֶב שַׁבָּת מֵהֵיכָן יֹאכֵל בְּשַׁבָּת? אֵלֶּא אֶף עַל פִּי כו, מִצְוָה קִלָּה יֵשׁ לִי וְסוּכָה שָׁמָּה, לָכוּ וְעֲשׂוּ אוֹתָהּ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ע"י ג, א. וראה בספר הערכים-חב"ד כרך א ערך אהבה מסותרת הערה 349.

פסקה 17

75 כל חיד הטועם אומר לי לי

הגמרא דורשת את המילה "חכלילי" כך: "כל חיד הטועם אותו אומר: לי, לי". אדמו"ר הזקן מפרש שהחיד הטועם הוא חכמה, ו"לי" הכפול רומז לשתי האהבות העולות יחד.

Ketubot 111b:17 כתובות קי"א ב:י"ז

וְשָׂמָא תֵּאמָר אֵינּוּ מִרְוָה — תִּלְמוּד לומר: "סותה". וְשָׂמָא תֵּאמָר אֵין בו טַעַם — תִּלְמוּד לומר: "חכלילי עינים מיינ". כָּל חֵיד שֶׁטּוֹעָמּוּ, אומר: "לי לי". וְשָׂמָא תֵּאמָר לְנַעֲרִים יָפָה וְלַזְנָאִים אֵינּוּ יָפָה — תִּלְמוּד לומר: "וְלָכֵן שְׂנִים מִחֻלָּב", אֵל תִּקְרִי "לָכֵן שְׂנִים" אֵלֶּא "לָכֵן שְׂנִים".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

כתובות קיא, ב. ראה לקמן מח, ב. תריח רמג, א. סה"מ תרל"ב ח"ב ע' תצט. תקיב. בלקו"ת במדבר יא, ג מציין לכאן.

76 שיתגלה בחי חיד . . בעילוי אחר עילוי עד רום המעלות

הקטע הועתק באור התורה, וממנו נראה שהנוסח כאן תוקן או נוסף בידו הצמח צדק.

הערת קה"ת

נעתק באוה"ת פ' ויחי שעה, א. ומשם נראה שכאן הלשון מתוקן או הוספה ע"י הצ"צ. אבל נמצא בבז"ר 633 כמו שנדפס כאן.

77 המוסגר

חילוף נוסח בכתבי יד: בכתבי היד האלה חסרה ההערה שבסוגריים, ובכתב יד 414 נוספו המילים "בלי סוף" אחרי "עד רום המעלות".

הערת קה"ת

(פ"י חיד . . בתענוגים): ליתא בבז"ר 414. 633. בבז"ר 414 אחר ת"י המעלות נוסף: עד אין קץ. באוה"ת ויחי שם בסוף העמוד: אחותי רעייתי, לק"א פמ"ג. (נתי פ"י חכלילי עינים הוא תוקף האהבה בבחי לאסתכלא ביקרא דמלכא בבחי תענוג עצום, והכל בא ע"י יינה של תורה כנ"ל שנכנס יין יצא סוד, ואהבה זו שבתענוגים גדולה מאה"ר ואה"ע הנ"ל וזהו חיד הטועם מתיקות ותענוג הנ"ל אומר לי לי שנכללי בו ב' אהבות דלעיל אה"ע ואה"ר וזהו בשבת אז תתענג על ה').

78 הערת קה"ת מפנה לDeuteronomy 6:5 למילים האלה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאַהֲבָתָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 18

79 ולבן שינים מחלב

החלק השני בברכתו של יעקב: "ולבן שיניים מחלב", שאותו מסביר המשך המאמר.

Genesis 49:12 בראשית מ"ט:י"ב

חֲכָלִילִי עֵינַיִם מִיַּיִן וְלִבָּן־שִׁנַּיִם מִחֻלָּב:

His eyes shall be red with wine, And his teeth white with milk

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 19

80 שו"ה שינים — מעשיו ודבוריו ומחשבותיו

נוסח כתב יד: בכתב יד זה כתוב "מעשיו ומחשבותיו", בלי "דיבוריו".

הערת קה"ת

בבז"ר 633: מעשיו ומחשבותיו.

פסקה 20

81 כל חד לפום מאי דמשער בלבי

גם בהערת קה"ת מובא קטע זה בוזהר כמקור לביטוי "כל אחד לפי מה שהוא מודד בלבו".

Zohar I, 129b זח"א קכט, ב

הערת קה"ת

תניא בהקדמה לקו"ת במדבר א, א — שמציין לזח"א קג, ב. וראה גם זח"א קכט, ב.

82 כל חד לפום מאי דמשער בלבי

בוהר, על הפסוק "נודע בשערים בעלה", נאמר שכל אחד מכיר את ה' לפי מה שהוא מודד בלב. אדמו"ר הוקן מיישם זאת בעבודתו של כל אדם בזיוכו האהבה והיראה שלו.

Zohar, Vayera 9:153-164 ספר זוהר, וירא ט':קנ"ג-קס"ד

But of a truth the Holy One makes Himself known to every one according to the measure of his understanding and his capacity to attach himself to the spirit of Divine wisdom; and thus "Her husband is known", not "in the gates" (bishe'arim), but, as we may also translate, "by measure", 'though a full knowledge is beyond the reach of any being

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

מסכה 21

83 למבקשי ה' יבינו כל

"מבקשי ה' מבינים הכול." אדמו"ר הוקן משתמש בפסוק זה ביחס לדרכי ההתבוננות העצמית שמבקשי ה' כנים מזהים בעצמם.

Proverbs 28:5 משלי כ"ח:ה'

אֲנֹשִׁי־רָע לֹא־יָבִינֹו מִשְׁפָּט וּמִבְּקֹשִׁי ה' יָבִינֹו כָל:

Evil men understand not justice; But they that seek the L-RD understand all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84 שצריך לדקדק ולפשפש כו'

נוסח כתב יד: כתב יד זה מוסיף: "וכל זה הוא בחינת שיניים, אך כל זה הוא עדיין בחינת טונות המוחין, שצריך לדקדק ולייגע עצמו וכו'". ההערה מציעה שיתכן שהדברים נשמטו מן הדפוס בגלל הדמיון למילים הסמוכות.

הערת קה"ת

בבוכ 633 נוסף: "וכי' הוא בחי' שיניים, אך כי' הוא עדיין בחי' טונות השכל מאחר שצריך לדקדק ולהיות מייגע עצמו כו'". ואולי זה השמטת הדפוס במילים הדומות.

85 ולהיות מייגע עצמו

אור התורה מוסיף הפניה לביאור על "אוסרי לגפן", שבו שלושים ושתיים השיניים הן שלושים ושיניים הנתיבים הנמשכים מחכמה כדי לברר את המעשים. הוא מושה לכוך את המרגלים: מרגלי יהושע, שנשלחו ליריחו, הם "בעלי חשבון" במחשבה, בדיבור ובמעשה — לבושי הנפש; ואילו מרגלי משה מייצגים את בירור המדות עצמן. זוהי בחינת השיניים, המכירות וטוחנות את שניהם.

הערת קה"ת

באוה"ת ויחי שם נוסף: וע"ל בביאור ע"פ אסרי לגפן דענין ל"ב שיניים הם ל"ב נתיבות שנמשכים מהחכמה לברר מעשיו כו' וע' במ"א בענין מרגלים ששלח יהושע וששלח משה שהוא בעבודה קרוב לענין זה כי מרגלי דיהושע לרגל יריחו הוא בחי' מארי דחושבנא במודו"מ שמהם נעשו לבושי' לנפש הנק' יריחו, ודמשה היינו לברר המדות עצמן, וה"ע בחי' שיניים שמבררי וטוחני המודו"מ והמדות כו'). ע"כ.

86 (שהאברים . . הרי רמ"ח)

נוסח כתב יד: בכתב יד זה אין קטע זה שבסוגריים.

הערת קה"ת

מוסגר זה ליתא בבוכ 633.

87 רוחצות בחלב

לקוטי תורה מפנה לסוף המאמר הזה על "רוחצות בחלב", וכן למאמר "באתי לגני" על "ייני עם חלבי". בהמשך מוסבר הדבש כמתיקות ותענוג,

"או תתענג על ה'", הנמשכים מן האור הסובב את כל העולמות.

הערת קה"ת

בלקו"ת ואתחנן ד, ג מציין לכאן.

88 רוחצות בחלב

"עיניו כיונים על אפיקי מים, רוחצות בחלב." אדמו"ר הוקן מפרש את "רוחצות בחלב" כחלב התורה, המטהר ומשנה את המדות.

Song of Songs 5:12 שיר השירים ה':י"ב

עֵינָיו כְּיוֹנִים עַל־אֲפִיקֵי מַיִם רֹחֲצוֹת בְּחָלָב יִשְׁבּוֹת עַל־מֶלֶאֶת:

His eyes are like doves Beside the water-brooks; Washed with milk, And fitly set

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 עד רום המעלות

אור התורה מסיים בסיכום של הקטע הזה ושל המאמר כולו: השיניים טוחנות ומסננות את המחשבה, הדיבור והמעשה, ומבררות את האהבה והיראה; חלב התורה מגדל את המדות מתוך גדלות המוחין, ומכאן בא לובן השיניים — בירור העולה עוד ועוד ללא יגיעה.

הערת קה"ת

באוה"ת ויחי שם: (נתי' ענין שיניים טוחנות ומבררות המודו"מ שלו לשקול דרכיו ולפסל מעגלותיו וכן בבירורי המדות אהוי"ר שתהי' האהבה אמיתי כו' לייגע א"ע כו'. והחלב של תורה מגדיל המדות שיהיו בגדלות המוחין ומוזה יומשך ליכון השיניים שיהי' בהם בהירות בבירורי המדות בעילוי אחר עילוי שלא ביגיעה כו'). קיצור. יש בחי' אה"ע ואה"ר, אה"ע היא האהבה הנלקח' מהתבוננות בביטול העולמות לגבי הבורא ית' שחיותו וקיומו רק מבחי' שם כבוד מלכותו וכו' ויומשך מזה שיעקור רצונו מהבלי עולם ולא יהי' לו רצון בלתי לה' לבדו. ואה"ר היא המוסתרת ומושרשת בנפשו מצד כי היא חלק אלוה ממעל והיא נלקחת מצד עצמות אור א"ס ב"ה שאין העלמין ערוך אליו כלל ואין שייך אפי' כטפה מהים כו' ולפיכך אין לאהבה זו בחי' לעומת זה כלל כי לא נמצא דוגמתה בעניני עוה"ז. והנה יציאתה אל הגילוי הוא ע"י שנכנס יינה של תורה בנפש שע"י יצא סוד שהיא אה"ר לגילוי לפי שהתורה היא בחי' גילוי רצה"ע וכת"י פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון וגילוי רצה"ע שבנפש הוא האה"ר הנ"ל. וזהו חכלילי עיניים הוא תוקף האהבה בתענוגים בחי' עיני תמיד אל ה' לאסתכלא ביקרא דמלכא והיא למעלה גם מאה"ר הנ"ל ובחי' זו מתגלה בשבת וקראת לשבת עונג וזהו ענין גילוי חך הטועם את היין הנ"ל שאור לי לי שנכללי בזה אה"ר ואה"ע. ולכן שיניים היינו הטוחנות ומפררות המודו"מ שלו לשקול דרכיו כו' וכן בירורי המדות כו' הוא מחלב שמגדיל האיברים וכך חלב התורה מגדיל אהוי"ר ומוזה יומשך ליכון השיניים שיהי' הבירור בהמדות בעילוי אחר עילוי שיהי' בהם לבנוני' ובהירות. ע"כ.

90 הערת קה"ת מפנה ל Psalms 145:16 למילים האלה.

Psalms 145:16 תהילים קמ"ה:ט"ז

פֹּתַח אֶת־יָדְךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן:

Thou openest Thy hand, And satisfiest every living thing with favour

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Daf Shevui (CC0).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayechi/4/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק